ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1993 йил 6 февраль
ШАНБА
№ 16 (5.459).
НАРХИ: ОБУНАЧИГА 3 СЎМ, СОТУВДА 5 СЎМ.

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-сиёсий газетаси • 1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

БАҲОР МАВСУМИ ЯҚИН

ҚУТЛУҒ НИЯТ

Тойлоқ районидаги «Боғизоғон» давлат хўжалиги сабзавотчилик, боғдорчилик, узумчилик билан бирга уруғчиликка ҳам ихтисослашган. Ҳар йили бу ерда мўлжалдагидан зиёд ҳосил етиштирилиб, яхши натижалар қўлга киритилмоқда. Бултур эришилган кўрсаткичлар ҳам чакки бўлмади. 5,5 минг тонна сабзавот, салкам 3 минг тонна мева ва узум тайёрланиб, белгиланган топшириқлар ошириб уддаланди. Ҳар гектар ердан ўртача 260 центнердан ҳосил йиғиштириб олинди. Ҳаммаси бўлиб 65 миллион сўм даромад қилинди. Шундан 10 миллион сўми соф фойда. Унинг бир қисми ишчиларга мукофот қилиб берилади, яна бир қисми кишиларнинг турмуш шароитини яхшилашга, ободонлаштиришга, ижтимоий-маданий - маиший соҳаларга ишлатилади.

— Буларнинг ҳаммаси ўтган йилги ютуқлардир, — дейди хўжалик раҳбари А. Абдуллаев. — Эндиги мўлжалларимиз янада катта. Шу боисдан қиш кунларини беҳуда ўтказмай, бўлғуси ҳосилга пухта замин яратаяпмиз. Экин майдонлари вақтида шудгорлаб қўйилди. Шу кунларда бошқа юмушларни қизғин амалга ошираяпмиз.

Чиндан ҳам қиш бўлишига қарамай далаларда иш авжида. Маҳаллий ўғит тўплаш, ариқларни тозалаш, техника воситаларини созлаш қизитиб юборилган. Хўжалик иссиқхонасининг бир қисмида эрта кўкламда очиқ майдонларга олиб чиқиш учун сабзавот кўчатлари етиштирилмоқда. Карам ниҳоллари расад қилинаяпти. Боғ ва токзорларда ҳам иш қизғин... Куннинг илиқлигидан фойдаланиб, мевали дарахтларга шакл берилмоқда, симбағазлар тамирланмоқда яхоб суви таралаяпти. Қатор оралари юмшатилмоқда. Боғларнинг ҳатосига экиш учун кўчатлар тайёрлаб қўйилди.

Хўжалик омборхонасида сақланаётган 530 тонна сабзавот ва меваларни эл дастурхонига тортиқ этиш бошланди. 6 гектарлик иссиқхонанинг 3 гектаридаги цитрус дарахтларидан 80 тонна ҳосил олинди. Қисқа вақт ичида 250 тонна сабзавот маҳсулотлари истеъмолчиларга жўнатилди. Иссиқхона ходимлари пишиб етилаётган сархил неъматларни пешма-пеш йиғиштириб олишаяпти. Ҳали ҳосил сероб. Хўжалик аҳлининг нияти дастурхонни қишин-ёзин ноз-неъматлар билан тўкин қилишдан иборат.

И. РУСТАМОВ,
Э. ТОШПЎЛАТОВ.

Мирзачўл районидаги «Россия» давлат хўжалигининг уста деҳқонлари қишки юмушларни уюшқоқлик билан олиб боришяпти. Ариқ-зовурларни тозалаш, далага маҳаллий ўғит чиқариш, техникани созлаш намунали ташкил этилган. Шунингдек ўтган йилги иш натижалари сарҳисоб этилиб, илғорлар тажрибаси кенг оммалаштирилаяпти.

СУРАТДА: тажрибали механизатор Омонбой Бобожонов.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

ПЕШКУ ХАБАРЛАРИ

ШЎР ЮВИШ ТУГАЛЛАНДИ

Район хўжаликларида ўтган йил муваффақиятли якунланди. 9630 гектар ернинг ҳар гектаридан 35,6 центнердан ҳосил олиниб, пахта тайёрлаш режаси ортиғи билан уддаланди. Шўр ювишга алоҳида эътибор берилаётгани бу ютуқларнинг асосий омилларидан биридир. Негаки, бу ерда экинзорлар асосан шўрхок. Қиш ойларида икки-уч марта тупроқ шўри ювилмаса кўзланган натижага эришиш қийин.

Буни яхши билган деҳқонлар муҳим тадбирни ҳамиша эътибор билан ўтказишга одатланишган. Бу йил ҳам шундай бўлди. Айниқса «Маданият» жамоа хўжалиги аъзолари ўрнак кўрсатдилар. Миришкорлар 840 гектар майдоннинг шўрини қисқа муддатларда ювиб бўлдилар. Айни пайтда ерлар такрорий суғорилаяпти. Жума Мақсудов, Ражаббой Туйғунов, Нурулла Нутфуллаев, Розиқ Шарипов, Иззат Исматов каби уста сувчилар бошқаларга ибрат бўлишмоқда.

«Пахтаобод», «Ўзбекистон», Навоий номли, Шариф Эргашев номли, Йўлдош Эргашев номли жамоа хўжаликларида ҳам муҳим иш тугалланди.

ЕР ДАРМОНДОРИСИ

Қиш—маҳаллий ўғит тўплаш учун қулай фурсат. Район деҳқонлари бу йил 155 минг тонна ер дармондориси жамғаришни кўзлашган. Бунга етарли миқдорда техника ва ишчи кучи ажратилган. Ҳозирга қадар далаларга 90 минг тонна гўнг ташиб чиқарилди. Уни экишдан олдин ерга солиш учун махсус ҳандақларда тўпланмоқда. Йўлдош Эргашев номли, «Янгиобод», «Дўстлик» жамоа хўжаликлари, «Пешку» давлат хўжалиги аъзолари бу борада ғайрат кўрсатишмоқда.

Маҳаллий ўғитни ишлатиш эвазига юқори натижаларга эришаётганлар кўп. «Янгиобод» жамоа хўжалигидан Ғайбулла Қудратов, «Дўстлик» жамоа хўжалигидан Раҳмат Саидов, «Пешку» давлат хўжалигидан Мардон Умаров, Й. Эргашев номли жамоа хўжалигидан Рустам Рамазонов, Муяссар Турдиев бошлиқ бригадалар гўнгдан оқилона фойдаланиб, гектар ҳосилдорлигини 50 центнердан оширмоқдалар. Айни кезларда улар ўғит жамғаришга катта эътибор беришаяпти.

ЭКИНЗОР КЕНГАЙМОҚДА

Хўжаликларда экин майдонларини кенгайтириш, ўзлаштирилган ерлар самарадорлигини ошириш ҳамиша эътиборда. Экинзорларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, ерга-ер қўшишда техника таъминоти корхоналарининг механизаторлари деҳқонларга мададкор бўлмоқдалар. Кўкламга қадар Варахша даштидан 1000 гектар қўриқни ўзлаштириш мўлжалланган. Бу майдонларга баҳорги буғдой, қовун-тарвуз экилади.

«Маданият» жамоа хўжалиги механизаторлари 100 гектарни ўзлаштиришмоқчи. Равшан Қобилов, Ўктам Хўжаев, Одил Ҳалимов, Исмоил Жўраев каби техника жиловдорлари шижоат билан меҳнат қилишаяпти. Шунингдек «Бухоро», Й. Эргашев номли, «Туркистон», Навоий номли жамоа хўжаликлари аъзолари ҳам бу ишни уюшқоқлик билан олиб бормоқдалар.

С. ҚОДИРОВ.

РЕЖАЛИ ИШ— БЕЖОҒЛИК ИШ

Ўтган йили об-ҳаво деҳқончилик учун ниҳоятда қийин келди. Шундай бўлса-да, тажрибали, тадбиркор касб эгалари белгиланган режани бажардилар. Косон районидаги «Шарқ юлдузи» жамоа хўжалиги бригада бошлиғи, Ўзбекистон Республикаси халқ депутати Али МУҚИМОВ ҳам уста пахтакорлардан. У бошлиқ жамоа ўтган йили топшириқни вилоятда биринчилардан бўлиб уддалади. Қуйида у ўз тажрибаси тўғрисида ҳикоя қилади.

Минг машаққат ила пахта етиштириб келган халқимиз кўксига мана шамол тегмоқда. Тўғри, илгари хом ашёмизни арзонга бериб юборардик. Юртимиз мустақил бўлгач, деҳқон меҳнати қадрлана бошлади. Пахта харид нархи босқичма-босқич ошириб бормоқда. Бунинг учун аввало Президентимизга катта раҳмат.

Мен бир неча йилдан буён пахтакорлик касбини эъзозлаб келаман. Ўтган йили бригадамиз миришкорлари барча кўрсаткичлар бўйича режани ошириб бажардилар. Ҳар гектаридан 24 ўрнига 35 центнердан хом ашё етиштирилди. Давлатга 229 тонна юқори сифатли пахта етказиб бердик. Режадан зиёд ҳосилнинг ўзидан 12 миллион сўм даромад қилдик. Бригаданинг ҳар бир аъзосига 300 минг сўмдан маблағ тўғри келди.

Одамларимиз учун полиз ва сабзавот экинлари етиштиришни ҳам йўлга қўймоқдамиз. Бу ҳозирги қийин шароитда уларга бирмунча мадад бўлаётир. Ўтган йили буғдойдан мўл ҳосил етиштирдик. Аъзоларимизнинг эҳтиёжига қараб донни тарқатдик. Янада мўл ҳосил олиш учун жамоамизнинг ҳар бир аъзоси ўз ишини шараф билан уддалаши лозим.

Бригадамиз аъзолари истиқомат қилаётган Пўлати қишлоғида уларнинг турмуш шароитини яхшилаш учун кўпгина тадбирларни амалга оширмоқдамиз. Мен ўша жойдан депутат қилиб сайланганман. Сайловчиларим билан доимо учрашиб тураман. Яқинда «Сурхон» давлат хўжалиги хонадонларига газ қувури тортилди. Жорий йилда «Большевик» давлат хўжалигида шифохона қуриш режалаштирилди. «Гувалак», «Шарқ юлдузи» хўжаликларида шу йилда шифохона қуришга киришилади. Пўлати қишлоғида ўқувчилар учун «Ёш техниклар» биноси барпо этилди. Бу ерда ёшларни касбга йўналтириш бўйича машғулотлар олиб борилаяпти.

Қишлоғимиз марказини табиий газ билан таъминлаш учун лойиҳа ҳужжатлари тайёрланди. Бу, албатта, одамларимизга қулайлик яратади.

Жорий йилдаги режаларимиз улкан. Уч йилдирки, чигитни пуштага экиш усулини жорий қилмоқдамиз. Бунинг афзалликлари кўп экан. Амалда синаб кўрдик. Ҳозир— ҳаво очиқ кунлари далада қизғин иш бошлаб юбордик. Пушта олиш тараддудидамиз. Ариқ ва зовурларни тозалаш ишлари амалга оширилаётир. Ернинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш учун зарур тадбирларни амалга оширяпмиз. Шунингдек, далаларга маҳаллий ўғит чиқарилаяпти.

Техника — деҳқон мададкори. Биз уни баҳорги экиш мавсумига пухта тайёрлаяпмиз. Қиш бекорчилик фасли эмас деганларидек, бошқа юмушларни ҳам амалга оширяпмиз. Жорий йилда ҳам ҳар доимгидек пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларидан юқори ҳосил етиштириб, режаларимизни албатта бажарамиз.

САРА УРУҒ САРАЛАНДИМИ?

Эндиликда пахтакорларимиз дунё бозори талабларига тўлиқ жавоб берадиган, сертола, сифатли хом ашё етиштиришлари, олимларимиз эса ана шундай навлар яратиб беришлари давр тақозосига айланди. Бу мақсадга эришиш учун деҳқончилик маданиятини юксалтириш, ғўзага ишлов беришнинг илғор усулларини қўлланиш, агротехникасини такомиллаштириш, шунингдек экиш учун юксак сифатли уруғлик тайёрлаш муҳимдир.

Илгари асосан мўл, эртаги, юқори навли ҳосил етиштиришга кўпроқ эътибор бериларди. Эндиликда шу билан бирга тола сифатига аҳамият кучайди. Унинг асосий технологик хусусиятлари — узунлиги, пишиқлиги, ингичкалиги, нисбий узилиш оғирлиги, текислиги, пишиб етилганлиги тўқимачилик саноати талаблари даражасида бўлиши лозим. Бунинг учун ғўза навлари, уларнинг уруғлик чигити яхши бўлиши керак. Чунки бу гектарларнинг бутлигини, кўчатлар тўлиқлигини, ниҳоллар текис кўкариб, тез ривож олишини, ҳосил эртаги ва мўл бўлишини таъминлайди.

Жумҳуриятимиз раҳбарияти кейинги йилларда ғўза уруғчилигига катта эътибор бераяпти. Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамасининг шу йил 7 январдаги қарорига кўра янги, иқлимлаштирилган ғўза навлари уруғлик чигитни етиштирадиган элита хўжаликлари, илмий-тадқиқот билимгоҳларининг тажриба хўжаликлари, давлат нав синаш шохобчалари бўлган хўжаликлар етиштирган пахта учун 10 фоиз, иккинчи ва сўнгги репродукцияли чигит етиштирувчи ҳамда истиқболли навлар уруғлигини синайдиган хўжаликлар тайёрлаган пахта учун 5 фоиз устама ҳақ тўланадиган бўлди. Бу ғўза уруғчилиги билан шуғулланувчи хўжаликлар манфаатдорлигини ва самарадорлигини оширади, айни вақтда катта масъулият юклайди.

Хўжаликларга сифатли уруғлик чигит тайёрлаб бериш Ўзбекистон пахтани қайта ишлаш ва пахта маҳсулотларини сотиш давлат акционерлик уюшмаси — «Ўздавпахтасавдо» ассоциациясининг пахта заводлари зиммасига юкланган. Республика Қишлоқ хўжалиги вазирлиги ва «Ўздавпахтасавдо» биргаликда қабул қилган буйруққа биноан жорий йилда пахта заводлари хўжаликлар учун 144 минг тонна чигитни тозалаб, саралаб бериши керак. Шу жумладан 21 минг тоннаси туксизлантирилади, 105 минг тоннаси эса касаллик ва зараркунандаларга қарши турли дориворлар билан ишланади. Энг муҳим вазифа уруғлик сифатини бузмасдан асраш, уни тозалаш ва экишга тайёрлашда қобиғи ортиқча зарарланишига йўл қўймаслик, ҳар хил зараркунанда ва касалликларга қарши дорилашдан иборат.

Хўш, бу борадаги аҳвол қандай? Афсуски, кўнгилдагидек эмас. Шу йил 2 февралга бўлган шошилинч маълумотга кўра, пахта заводларида 61,5 минг тонна (42,7 фоиз) уруғлик чигит тайёрланган. Ўтган йилнинг шу муддатида топшириқ ярмига бажарилган эди. Жойлардаги манзара турлича. Пойтахт вилояти ушбу соҳада олдинда бораяпти. Бу ерда белгиланган 10 минг тоннанинг 8 минг тоннаси ҳозирлаб қўйилди. Шунингдек, наманганликлар (топшириқни 60 фоизга уддалашди) ва сирдарёликлар (55,5 фоиз) ҳам яхши ишлашаяпти.

Аммо қолган вилоятларда иш суст. Айниқса Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм ва Навоий вилоятларида қолоқликка йўл қўйилаяпти. Уларда уруғлик чигит тайёрлаш топшириғи тегишли равишда 19,8, 22,2 ва 27,5 фоизга адо этилди, холос. Фарғоналиклар ва бухороликлар белгиланган миқдорнинг учдан бир қисмини ҳозирлашди.

Республика бўйича туксизлантирилган чигит тайёрлаш топшириғи 45,7, уруғликни касаллик ва зараркунандаларга қарши дорилаш 4,7, саралаш эса 22,9 фоизга бажарилган. Кўриниб турибдики, бу соҳалардаги ишларни жадаллаштириш лозим.

Таъкидлаш керак, бултур ҳарорат паст келди, ғўза етарли иссиқликни ололмади, уруғлик пахта теримига кеч киришилди, чигит тупда тўлиқ етилмади. Шунинг учун бу йил уни экишга тайёрлашдаги барча тадбирлар тўла-тўкис бажарилиши зарур. Йиғим-теримдан кейин чигитнинг етилиш муддати пахта сақланаётган муҳитга, ҳароратга ва намликка боғлиқ. Уруғлик хом ашёни тозалашни ғарамнинг ҳарорат 30 даражадан юқори бўлган жойидан бошлаш даркор. Шунда чигит яхши етилган, унувчан бўлади.

Уруғлик ҳосилни тозалаш жараёнида чигит қобиғининг зарарланиши қўлда терилган хом ашё учун 5, машинадан бўшатилган оқ олтин учун 7 фоиздан ошмаслиги лозим. Бунинг ичун толани ажратадиган машинанинг иш унумини соатига 8 килограммдан оширмаслик керак. Ғўза селекцияси ва уруғчилиги илмий-тадқиқот илмгоҳида ўтказилган тажрибаларга кўра 1 фоиз қобиғи зарарланган чигит ҳосилдорлиги 1—1,5 фоиз озаяди. Негаки, бундай уруғлик касалланиши оқибатида уядаги соғлом чигитларга ҳам зиён етказади.

Маълумки, ҳар бир туркум уруғликда 15—20 фоизгача пуч, енгил вазнли чигит бўлади. Уни саралаш йўли билан ажратиш керак. Аммо ҳанузгача айрим пахта заводларида саралагич мосламалар ўрнатилмаган, борларидан самарали фойдаланилмайди. Жиззах вилоятидаги А. Икромов номли завод қошида туксизлантириш цехининг чигитни калибрлаш мосламаси ишламаётир. Тошкент вилоятининг Чиноз пахта заводида тукли чигитни саралаш ускунаси олиб ташланган. Бундай мисолларни яна келтириш мумкин.

Уруғликни вақтида сифатли тайёрлаш, илдиз чириш касалликлари ва зараркунандаларига қарши дорилаш чигитнинг ва ёш ниҳолларнинг баҳорги ноқулайликларга чидамлилигини оширади. Бироқ жумҳуриятимизда бундай доривор моддалар етарли эмас. Бунинг бирор чорасини топиш керак.

Жорий йилда республика бўйича далаларга 28 та нав чигитини қадаш мўлжалланаяпти. Жумладан Бухоро — 6, С—6530, С—6524, Ф—108, «Юлдуз», Ан—415, АН—Баёвут—2, Фарғона—3, С—9070, АН—25, Термиз—16, янгиларидан «Ижод», Наманган—77, Чимбой—3104, Термиз—24 каби навлар экилади. Лекин ҳозирча биологик хусусияти жиҳатидан республиканинг турли иқлим шароитида мўл ва сифатли ҳосил берадиган Ф—108 каби нав яратилмаётир. Мавжуд навларнинг аксарияти биринчи саноат хилидаги тола бермаслиги сабабли хўжаликлар ва тўқимачилик моддий зарар кўришмоқда.

Сирдарё, Жиззах вилоятларида туксизлантирилган чигит экилаётганлиги туфайли уруғлик сарфи сезиларли камайиб, гектарига 35—40 килограммни ташкил этмоқда. Бу жумҳурият бўйича ўртача кўрсаткичдан қарийб икки баравар оз. Тошкент, Наманган вилоятлари хўжаликлари эса гектарига 66—67 килограммдан ишлатишаяпти. Бундай натижага эришиш учун майдонлар сифатли текисланиши, тупроқ шўри вақтида ювилиши, пуштага экиш кенг жорий қилиниши керак. Шунингдек уруғлик талабга тўлиқ жавоб бериши, унувчанлиги 90—100 фоиздан паст бўлмаслиги, қобиқ шикастланиши 5—7, қолдиқ тукчалар тукли чигитларда 0,8, туксизлантирилган бўлса 0,2 фоиздан ошмаслиги, касалликларнинг замбуруғларини йўқ қилиш мақсадида қадашдан аввал камида 20—25 кун дориланиши лозим.

Кузатишларга кўра, экиш олдидан уруғликни ҳарорат 15—20 даража илиқ хоналарда сақлаш, ёйиб ёки қуёш нурида қиздириш дала шароитида кўкарувчанлик қувватини оширади. Пахта заводларида ўтган йилдан қолган уруғлик ҳам бор. Уларнинг сифатини, унувчанлигини текшириб кўриш мақсадга мувофиқ. Икки йил сақланган чигит яхши етилиб, ҳосилдорликни икки-уч центнергача оширади.

Бу йил 25 минг тоннадан зиёд уруғлик вилоятлараро ташилади. Экишни қулай ва қисқа муддатда ўтказиш учун пахта заводлари бундай чигитларни тегишли жойларга вақтида жўнатишлари зарур. Шунингдек, нобудгарчиликка йўл қўймаслик мақсадида уруғликни сақлаш, ортиш ва тушириш жараёнларида эҳтиёткорликни кучайтириш талаб қилинади.

А. РАҲМОНОВ,
Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги бош бошқармаси бошлиғи.

Ҳ. РАҲИМОВ,
вазирлик пахта уруғчилиги бошқармасининг бошлиғи.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом КАРИМОВга

Муҳтарам Ислом Абдуғани ўғли!

Таваллуд топган кунингизнинг муборак 55 йиллиги билан Тошкент шаҳри жамоатчилиги, маҳаллалари оқсоқоллари ва барча аҳли номидан чин қалбдан, қизғин ва самимий қутлаймиз.

Мустақил Ўзбекистонимиз давлат тўғросининг рамзи— Хумо халқимиз елкасига қўнганига, алҳамдулиллоҳ, бугун ўзимиз ишонч ҳосил қилиб турибмиз. Ана шу иқболимиз тимсоли мамлакатимизнинг Сиздек оқил ва зукко, мард ва жасур, асл фарзанди исми билан чамбарчас боғлиқлигини бутун халқимиз шукроналик билан тилга олмоқда. Зеро, Сиз Ўзбекистон Республикаси истиқлолининг раҳнамоси бўлдингиз. Бевосита Сиз минглаб йиллик тарихга эга бўлган ўзбекнинг қаддини ростлашга, ўзлигини англашга улкан ҳисса қўшдингиз. Мустақил давлат сифатида халқаро сиёсий майдонга чиққанимиз, унда обрў ва эътибор топаётганимиз, Марказий Осиё Ҳамдўстлигига асос солингани, қадриятларимизнинг тикланаётгани ҳам Сизнинг саъй-ҳаракатларингиз самарасидир. Ана шу улуғ ва савобли ишларингиз орасида жонажон Тошкентимизнинг гуллаб-яшнаётгани, айниқса маҳаллалар фаолиятининг ҳаётимиз қомуси — Ўзбекистон Республикаси Конституциясида алоҳида модда сифатида қарор топгани маҳаллаларга, улар аҳлига кўрсатаётган чексиз ғамхўрлигингиз тоабад унутилмасдир.

Ўтиш даврининг бўҳронли кунларида Сиздек юртбошининг халқимизга бош бўлишини яратганнинг марҳамати, шарофати деб биламиз. Сизнинг узоқни кўзлаган сиёсатингиз, Ватан, халқ, миллат учун фидойилигингиз, ақл-заковатингиз туфайлигина юртимизда тинчлик, тотувлик, ҳамжиҳатлик, халқлар ўртасидаги дўстлик барқарор бўлиб турибди. Оғир иқтисодий танглик шароитида ҳам шукрлар бўлсинким, дастурхонимиз тўкис, юртимизда барака бор.

Сизга қутлуғ ёшни қаршилаётган бугунги унутилмас шукуҳ кунида мустаҳкам сиҳат-саломатлик, саодати абадия, Ўзбекистонни гуллаб-яшнатишга қаратилган олижаноб фаолиятингизда улкан ютуқлар ва омад тилаб қоламиз. Давлатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашда Сизга мададкор бўлишга тайёрмиз.

Оллоҳ таоло Сизни ёмон кўзлардан асрасин, халқимиз бахтига азиз бошингиз омон бўлсин. Улуғ аждодларимизнинг пок руҳлари Сизни доимо қўлласин!

Самимият билан,

Кабир ота КОМИЛОВ — Юнусобод тумани маҳаллалар ишини мувофиқлаштириш кенгаши раиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби.

Сайфулла ОҚМИРЗАЕВ — Мирзо Улуғбек тумани маҳаллалар ишини мувофиқлаштириш кенгаши раиси, уруш ва меҳнат фахрийси.

Абдураҳмон ҳожи РАҲМАТИЛЛО ўғли — Тошкент шаҳар масжидларининг имом хатиби.

Ориф ҳожи АЛИМАҲСУМОВ — Яккасарой тумани «1-Яккасарой» маҳалла қўмитаси раиси, Ўзбекистон халқ артисти.

Саиднаби ҳожи САИДКАРИМОВ — Собир Раҳимов тумани «Беруний» маҳалла қўмитаси раиси, доцент.

Абдулла УСМОНОВ — Чилонзор тумани «Домбробод» маҳалла қўмитаси раиси, Ўзбекистон халқ ноиби.

Низом АЛИМОВ — Собир Раҳимов тумани маҳаллалар ишини мувофиқлаштириш кенгаши раиси, меҳнат фахрийси.

Рашид РАҲИМЖОНОВ — Сирғали тумани маҳаллалар ишини мувофиқлаштириш кенгаши раиси, меҳнат фахрийси.

Абдукарим ШОҲИДОВ — Шайхонтоҳур тумани маҳаллалар ишини мувофиқлаштириш кенгаши раиси, доцент.

Шукур ҳожи ТЕМУРОВ — Республика «Маҳалла» хайрия жамғармаси раиси, Акмал Икромов тумани Абдулҳай Тожиев номидаги маҳалла қўмитаси раиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, профессор.

ОҚСОҚОЛЛАР БИЛАН УЧРАШУВ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов 4 февраль куни Тошкент шаҳар маҳалла оқсоқолларидан бир гуруҳини қабул қилди.

— Маҳалла — ижтимоий-сиёсий ҳаётимизнинг кўзгусидир, — деди Президент оқсоқоллар билан учрашувда. — Халқимизнинг энг яхши анъаналари, урф-одатлари, хусусан, меҳр-шафқат, мурувват, тўйда ҳам, азада ҳам эл-улуснинг ҳамжиҳатлиги маҳалла ҳаётида ёрқин намоён бўлган ва бўлмоқда. Маҳалла— тарбия ўчоғидир. Юриш-туриш, одоб-ахлоқ, жамики фазилатларни ёшлар аввало маҳалладан, аниқроғи, ота-оналари, қўни-қўшнилари, сиздек табаррук отахонлардан ўрганадилар. Шунинг учун биз маҳаллий бошқарувнинг дастлабки ва муҳим бўғини— маҳаллаларга катта эътибор бермоқдамиз. Янги Конституциямизга бу масала алоҳида модда бўлиб киритилгани бежиз эмас. Асл ҳақиқатлар халқ орасидадир, — деди Президент пировардида. — Элу юртининг равнақини ўйлаган раҳбар аввало раиятга қулоқ солиши керак. Афсуски, айрим мансабдор шахслар буни унутган кўринадилар. Ўз нафси, ҳузур-ҳаловати йўлида ҳеч нарсадан тоймайдиган ялаб-юлқувчилар, лаганбардорлар уларнинг бошини айлантириб қўймоқда. Андижон вилоятида уюшган жиноятчиликка қарши бошланган курашнинг натижалари шундай дейишимизга асос бўлмоқда...

Ижтимоий-сиёсий барқарорлик истиқлолимизнинг бош гарови экани ҳаммага маълум. Президент халқлар ва миллатлар ўртасида тотувликни таъминлаш, пойтахт ободонлиги, ёш авлод таълим-тарбиясига катта ҳисса қўшаётганлари учун маҳалла оқсоқолларига миннатдорлик билдирди.

Сўзга чиққан маҳалла оқсоқоллари вакиллари халқимиз бахт-саодати йўлида бор куч-ғайратини аямаётган Ўзбекистон Президентини дуо қилиб, уни 55 ёши билан табрикладилар.

Ўзбекистон Президенти билан маҳалла оқсоқоллари вакилларининг учрашувида Тошкент шаҳар ҳокими А. Фозилбеков иштирок этди.

БОҒ-ТОКЗОРЛАРДАН МЎЛ ҲОСИЛ ОЛИШ ОМИЛЛАРИ

Республикамизда қишлоқ хўжалигининг барча соҳалари қатори боғдорчилик, узумчиликни жадал ривожлантириш, улардан юқори ҳосил етиштириш учун барча имконият мавжуд. Шунингдек, сахий ёзимиз, нурли қуёшимиз, ширин-шарбат мева-узум навлари, юқори ҳосил олиш технологияси ҳамда садоқатда ягона боғбону соҳибкорларимиз бор. Шундай бой имкониятдан тўла фойдаланиб, йил ўн икки ой халқимизни ноз-неъмат билан таъминлаш, дастурхондан баракани аритмаслик қишлоқ хўжалиги ходимлари, соҳибкорлар, илм аҳилларининг долзарб вазифаси бўлиб қолди.

Республикада аҳоли сони кўпайиб бораётганлиги, бозор иқтисодиёти туфайли мева, узумга бўлган талаб тобора ортмоқда. Кейинги йилларда мазкур соҳаларни жадал ривожлантириш юзасидан аниқ тадбирлар амалга оширилди. Ўлкамизнинг тупроқ ва иқлим шароити турлича бўлганлиги, шароитимизга мос, серҳосил навлар танланган, технологиялари аниқланган. Тавсияномаларда илғор тажрибалар, илмий ташкилотларимизнинг кўп йиллик изланишлари натижалари мужассамланган. Хўжаликларда уларга амал қилинган ҳолда иш юритилса, ҳосилдорликни яқин йиллар ичида 1,5—2 ҳисса кўпайтириш имконияти бор.

Ҳозирги пайтда Ўзбекистонда 380 минг гектар мевали боғ ва токзорлар мавжуд. Шундан ҳосилдор боғлар 180 минг гектарни, ҳосилдор узумзорлар эса 102 минг гектарни ташкил этади. Сўнгги вақтларда деярли ҳар йили 20 минг гектар янги боғ, 9 минг гектар узумзор барпо этилмоқда. Тармоқни ихтисослаштириш асосида эски боғ, токзорлар таъмирланиб, янгилари бунёд этилаяпти. Халқимиз севиб истеъмол қиладиган неъматларни кўпайтириш, аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларига бўлган талабини тўлароқ қондириш мақсадида меҳнаткашларга 350 минг гектар ер ажратиб берилди. Ана шу ерларда яратилган мевазорларга яхши эътибор берилса уч-тўрт йилда эл дастурхони ноз-неъматга сероб бўлади.

Бахтга қарши ҳали ҳам кўпгина хўжаликлар боғдорчиликка етарли эътибор бермаяптилар. Мавжуд имкониятлар ишга солинмаётир. Совуққонлик, ўзибўларчилик ҳукм сураётган жойларда ҳосилдорлик ва маҳсулот сифати паст. Муҳим ишга давлат нуқтаи назаридан ёндашаётган, технология жараёнларини ўз вақтида сифатли ўтказаётган илғор колхоз ва совхозлар вилоятларда оз эмас. Ўша ерларда бир гектар боғдан 120—140 центнердан, узимзорлардан эса 160 центнергача сифатли неъмат етиштирилмоқда. Иқтисодиёт юксалиб, моддий манфаатдорлик таъминланаяпти.

Мақсадга эришиш учун мева-узумни сақлашда жиддий ўзгаришлар қилиш даркор. Равшанки, бултур об-ҳаво ўта нобоп келиб соҳибкорларни эзиб қўйди. Бунинг устига баъзи ерларда зараркунандаларга қарши ўз вақтида курашилмаганлиги, парвариш сифатли ўтказилмаганлиги оқибатида паст ҳосил олинди, режалар тўлиқ бажарилмади. Бундай хўжаликларда молиявий аҳвол ҳам ўта ночор. Сабоқлардан хулоса чиқарилмаяпти. Кўпгина боғтокзорларда кузги агротехник тадбирлар тўла ўтказилмади. Айрим колхозлар ва совхозларда ток, анор, анжир бутаб кўмилмади. Ўғитлаш, тупроққа ишлов бериш, кўчатларнинг тўла қалинлигига эришиш юзасидан белгиланган тадбирлар ҳам ўлда-жўлда қолди. Бу жорий йилги ҳосилга ҳам салбий таъсир ўтказади.

Равшанки, асосий боғ ва токзорлар суғориладиган ҳудудларда жойлашган. Лекин аксарият хўжаликларда сув танқислиги сезилмоқда. Қиш фаслида, эрта баҳорда қовус суви бериш, суғориш, тупроқда намликни яхши сақлашга алоҳида эътибор бериш керак. Дарахтлар, токлар амалга киргунича, яъни ўсимлик танасига сув югургунга қадар камида 1—2 марта чуқур эгат олиб суғориш, ҳаводан тушган намни сақлаб туриш мақсадга мувофиқ. Шудгор олдидан солинган маҳаллий ва минерал ўғитлар ўсимликларга яхши таъсир кўрсатади. Шунингдек, республикамизда ер таркиби турлича шўрланган майдонлар бор. Боғ ва токзорлар қовус, кўклам сувларига қондирилса, данакли меваларнинг гуллаши бироз кечикиб, эрта баҳорда гуллар совуқдан яхши сақланади. Дарахт шохларига оҳак суви пуркаш ҳам куртак ёрилиши ва гуллашини ортга суради.

Ер қатламини етарли миқдорда озуқа моддаларига бойитиш мақсадида гектарига 20—25 тонна маҳаллий ўғитга 80—100 килограмм фосфор, калий омихта қилиб солиниши керак. Кузда қатор оралари ишланмай қолган жойда ерни ҳайдаш, ўғитлаш жоиз. Бу йил кўклам эрта келмоқда, дарахт танаси уйғониб, яқин кунларда куртак ҳаракатга кела бошлайди. Шу боис боғларда зарур ишларни жадал ўтказиш талаб этилади. Хўш, бу йилги шароитда соҳибкорлар нималарга кўпроқ эътибор беришлари лозим? Маълумки, ток новдаларида куртак бўртаётган даврда ўтказиладиган ҳар қандай иш, яъни токларни очиш, кўтариш ва боғлаш маълум миқдордаги ҳосилни йўқотишга сабаб бўлади. Шу боис дақиқадан унумли фойдаланиб, агротехник тадбирларни сифатли бажариш лозим. Узумзорда ишком, сўри шпалерларни таъмирлаш, камида тўрт қатор таранг сим тортиш лозим. Ҳосилга кираётган токзорларни ердан кўтариб ўстирганда маҳсулот миқдори 25—30 фоизга кўпаяди, сифати яхшиланади, механизациядан кенг фойдаланиш, зараркунандаларга қарши курашни ўз вақтида ўтказишга имкон яратилади. Республика хўжаликларида ҳозирча шпалерларга кўтарилмаган 60 минг гектарга яқин токзорлар мавжуд. Уларда юқорида қайд этилган тадбирларни ўтказиш мушкул. Демак, мутахассислар тавсиясига таяниб иш кўрган ютқазмайди.

Илғор хўжаликларда механизациядан фойдаланиш даражаси 60—70 фоизга етса, қолоқ хўжаликларда бу кўрсаткич 15—20 фоиздан ошмаётир. Ёш, ҳосилга эндигина кира бошлаган токзорларда темир-бетон тирговичлар қанчалик барвақт ўрнатилса, таранг сим тортилса, тўғри шакл бериш яхшиланади. Натижада кузда токларни кесгандан кейин техника ёрдамида кўмиш осон бўлади. Агар жойларда қишга кўмилмай ва қирқмай қолинган ток туплари бўлса, уларни куртаклар бўрта бошлашидан олдин кесиб шакл бериш керак. Бунда ҳудуднинг иқлим шароитини ҳисобга олиш, узум навининг амалга киришини белгилаб иш тутган яхши. Умуман, кўмилган ва кўмилмай қолган ток тупларини қисқа муддатда яхшилаб очиш, сўриларга сим тараб боғлаш ишларига катта тайёргарлик кўриш, сўнг эҳтиёткорлик билан сифатли ўтказиш лозим.

Хўжаликларда ҳосилга кирмаган 1—2 йиллик ёш ток туплари қирқилмасдан, шакл берилмасдан кузда тупроққа кўмилган. Уларни баҳорда очгандан кейин мавжуд қонун-қоидаларга амал қилиш шарт. Бир ёшли ток тупида 3—4 новда ўсиб чиққан бўлса, иккитаси калтароқ — 2—3 тадан куртак қолдириб кесилади, узунроқ новда эса 5—6 куртак қолдириб кесилади. Сўнг асосий ва ён куртакда етилган новдачалар бачкилардан тозаланиб, парваришлаб борилади. Уларни шундай ўстириш керакки, келгусида кўп йиллик занглар етарли новда бўлиши, новда бақувват ўсиши лозим, қатордаги туплар оралиғига бир текис етказиб кузда кўмиш осон бўлсин. Шунда баҳорда техника ёрдамида очиш осонлашиб, иш унуми юқори бўлади.

Февраль ойидан куртак бўртгунга қадар илиқ кунлардан фойдаланиб, ҳар бир мева турини, ҳосилдор, ёш боғларда мевали дарахтларни қирқиш, буташ, шакл бериш мўл ва сифатли ҳосил олишда муҳим агротехник тадбирлар ҳисобланади.

Дарахтлардаги ортиқча соя-салқин берадиган қалинлашган шох-шаббаларни буташ, ҳаддан ташқари ўсиб кетган бир йиллик новдаларни, мевали дарахтларнинг бўйчанлигини қисқартириш, ён шохлари меъёрида ўсишига эътиборни қаратиш жоиз. Аввало дарахтларнинг илдиз бўғинидан ўсиб чиққан бачки новдалар қирқиб йўқотилади. Сўнгра соя-салқин, бир-бирига рақобати бўлган, касалланган новдалар кесилади. Кераклигича 30—40 фоизга қадар уч қисмлари қисқартирилади. Йўғонлиги 2 сантиметрдан ошган шох ва новдалар қўл арраси ёрдамида олиб ташлангач, пайдо бўлган яраларни сариқ бўёқ билан бўяб қўйилади.

Катта ёшдаги дарахтларнинг шох-шаббалари ҳар йили кесиб турилса, улар текис ўсади, шамолда оз чайқалади, меваси кам тўкилади. Донадор, рангдор, мазали бўлади. Бундай дарахтларнинг умри узаяди. Розмарин каби олма дарахтлари кучли пайвандтагларда 15—20 метр бўйига ўсиб кетиши ҳеч гап эмас. Буни қисқартириш мақсадида асосий етакчи шохнинг уч қисми эрта баҳорда ён томонга ўсган шохга тақаб кесилади. Уларнинг баландлиги нари борса 5—6 метрни ташкил этиши керак.

Аммо республикамиздаги айрим хўжаликларда бўйчан ва пакана бўйли дарахтлар ҳар йили бир меъёрда кесилмайди. Натижада мевалари майдалашади, сифатсиз бўлиб қолади. Мева тугиш новда учига ўта бошлайди, шохлари синади. Бир йил ҳосил бўлса, кейинги йили қисман ёки бутунлай ҳосил бермайди. Маълумки, яхши шаклланган дарахтлар ҳосилга кирганда мевали шохлар тагига тирговичлар қўйишнинг ҳожати қолмайди. Дарахтлар доимо серҳосил, донадор мевали бўлиши учун уларни ҳар йили санитар ва икки-уч йилда бир маротаба мукаммал кесиб, бутаб туриш керак. Бу асосий ёш новдаларнинг меъёрда ўсишини таъминлаб, шох-шаббаларни ёшартириб туради.

Шафтоли шох-шаббалари тарвақайлаб, ёйилиб ўсади. Шохлари мўрт, чидамсиз. Шунинг учун унга бошқачароқ шакл берилади. Шафтоли дарахтлари косасимон, шох-шаббалари баланд ўсишига йўл қўйилмайдиган қилиб шакллантирилади ва ҳар йили кучли ўсган шохлар кўпроқ кесилиб туриладн. Бу дарахтлар совуққа чидамсиз. Шу боис шафтоли, гилос, хурмо кўчатлари баҳорда қирқиб шакл берилади.

Шафтоли кўчатлари танасида кўпгина ён новда шохчалар пайдо бўлади. Уларни дастлабки йилданоқ, сўнгра ҳар йили бутаб, тартибга солинади. Экилган бир йиллик кўчатлар танасида тўрт-бешта новда қолдирилиб, охирги устки асосий етакчи қисмига косасимон шакл берилади. Шафтоли дарахтлари бир йиллик новдаларида гул ғунчаларини шакллаб ҳосил беради. Ўсувдан қолиш билан ҳосил чўғи кескин камаяди. Бинобарин, шафтолиларни ҳар йили баҳорда кучли кесиб туришга тўғри келади. Бунда кўкламда куртаклар бўртмасидан ҳар бир шох ва новданинг уч қисмидан 30—40 фоизи ўткир қўл арраси, ток қайчиси ёрдамида қирқилади.

Гилос, олхўри каби дарахтлар тўлиқ ҳосилга кирганда ўсиши анча сустлашади. Лекин ҳаддан ташқари ривожланган, тупни қалинлаштирган ортиқча новдалар, соя-салқин берадиган шохлар танадан тозаланиши керак.

Ўтган йили республикамизда қулупнай пайкаллари майдонини кенгайтиришга эътибор берилди. Айниқса, Наманган вилоятида бу борада амалга оширилган ишлар диққатга сазовор. Бу тотли неъматдан юқори ҳосил олиш учун пайкаллар атрофдаги эски, қуриган боғлардан, бегона ўтлардан тозаланади. Органик, минерал ўғитлар билан ўғитланиб, тупнинг ён-атрофлари юмшатилади.

Боғ-токзорларда сифатли, юқори ҳосил етиштиришда халақит берадиган зараркунанда ва касалликларга қарши курашиш муҳим аҳамият касб этади. Узумзорларда кейинги пайтларда оидиум (кул) касали, узумхўр қуртлари, боғларда эса қалқондорлар кўпайганлигини кузатиш мумкин. Шу боис тадбирий-чоралар вақтида, сифатли ўтказилиши керак.

Баҳорда зараркунандаларга қарши уруғли мева дарахтлари куртаклар ёзилгунга қадар 3 фоизли (100 литр сувга 3 килограмм) нитрофен эритмаси билан пуркалади. Боғларнинг ёшига қараб препарат 1 гектарга 40—60 килограммдан сарфланади. Сўнгги йилларда боғларимизда Калифорния, бинафшаранг ва сохта қалқондорлар кўпайиши кузатилмоқда. Улар билан зарарланган боғлар аниқланса, 30 рақамли препаратнинг 5—6 фоизлиси пуркалиши керак. Улар таъминотда бўлмаса ёки етишмаса институтимиз қошида ишлаб чиқилган, хўжалик шароитида бемалол тайёрлаб қўлланиладиган иккита эмульсия препаратини тайёрлаш технологияси мавжуд.

Биринчиси — нитроэмульсия. Бунинг 8 фоизлисини (100 литр сувга 8 килограмм солярка мойи ва 0,6 килограмм нитрофен) қўллаш мумкин. Қалқондор, кана, бир қатор куяларга қарши самарадорлиги 98—100 фоизлиги белгиланган. Солярка мойи сарфи 1 гектарга 80—100 килограмм, аммо нитрофеннинг сарфи 8—10 баравар камаяди. У экологик жиҳатдан ҳам безарар.

Иккинчиси — аммофос эмульсияси. Буни ҳам кўп қишловчи зараркунандаларга қарши қўлласа бўлади. Уруғлик мева боғлари гулдан чиққач, олма қурти ва парша касаллигига қарши бензофосфат, карбофос (100 литр сувга 300 грамм) ёки цимбуш, сумицидин (100 литр сувга 50—60 грамм) қўлланилади. Кунлар серёғин келса, паршага қарши купрозан ёки мис хлор оксиди ёки бўлмаса полихол қўшиб омихта қилиб пуркалади.

Данакли мева дарахтларига кўпинча клястероспориоз (доғланиш), монилиоз, шафтолининг барг бужмалоқлиги касаллиги, зараркунандалардан эса сохта қалқондорлар шикаст етказяпти. Ўтган йил ниҳоят серёғин бўлганлиги туфайли бу касаллик ривожланди. Шунинг учун данакли боғлар куртаклар бўртгунга қадар бордо суюқлигининг 3—4 фоизлиси ёки мис купоросининг бир фоизлиси билан яхшилаб ювилиши керак. Гулдан чиққач данакли боғлар яна бир-икки марта мис хлор оксиди ёки купрозан билан ишланади. Шу даврда сохта қалқондорларга қарши дарахтлар карбофос ёки бензофосфат, золон билан (100 литр сувга 300 грамм) ишланса, мақсадга мувофиқ бўлади.

Токзорлар ўтган мавсумда кул касаллиги билан кучли шикастланди. Шу боис улар очилгандан сўнг икки фоизли нитрофен эритмаси билан пуркалади. Мис купоросининг бир фоизлиси ҳам анча самарали. Оҳак-олтингугурт қайнатмасининг 5 фоизлиги кўпчиликка маъқул. Ток новдаларида икки-учта чинбарг пайдо бўлганда гектарига 30 килограмм ҳисобидан туйилган олтингугурт чанглатилади. Токлар гулдан чиққач, яна бир-икки маротаба чанглатилади.

Узумзорларда занглар ва новдаларни симбағазларга кўтариб, бир текис сийраклаштириб бойланса биринчи шўра ва иккинчи ғўра хомтокларни ўз вақтида ўтказилса, туплар қуёш нуридан яхши баҳраманд бўлади, касаллик ва зараркунанда кескин камаяди. Токларни ўсишига қараб ҳар бир хомтокдан кейин 60—80 килограмм азот ўғитига 2—3 тонна гўнгни аралаштирган ҳолда озиқлантириш мумкин. Навбатдаги сув беришни ҳам шу муддатларда ўсимлик ривожига, талабига қараб ўтказиш лозим.

Уруғсиз майизбоп навга гуллашидан олдин ва кейин гиббереллин билан ишлов берган тақдирда қўшимча озиқлантирилади, суғорилади. Гектарига 60 килограмм азотга 4—5 тонна маҳаллий ўғит аралаштириб берилса, ток новдалари, узум бошлари йириклашади. Ҳосил берадиган новда, куртаклар яхши шаклланади. Фақат тупроқда озуқа моддаси тўла етарли бўлган, намлик маромига етган тақдирда бу тадбирни ўтказиш тавсия этилади.

Ток новдаларининг кучли ўсишини қисқартириш, новда бўғин орасини калтароқ қилиш мақсадида кучли ўсадиган токларни гуллаш ёки гулдан кейин 0,5 фоизли ТУР суюқлиги билан ишлаш керак. Илм-фанда бир қанча янгиликлар бор. Булар қаторига янги, серҳосил, меваси сифатли навлар, интенсив шаклдаги тез ҳосилга кирадиганлари ва прогрессив технологиялардир. Маҳсулотни бир маромда сифатли сақлаш, ишлаш технологияси, механизациядан унумли фойдаланиш каби янгиликлар бор. Улар тавсиянома шаклида вилоятларга юборилган. Зарурат туғилса, мурожаат этинг, олимларимиз ёрдамга тайёрдирлар.

Баҳорда токлар тупроқдан очилгандан кейин ён-атрофи, пушта оралари яхшилаб ишланиши зарур. Акс ҳолда ўт ўсиб, тупроқ йиғилиб қолса, ер қотади, зараркунандалар манбаига айланади. Бунинг олдини олиш учун боғтокзорлар эрта баҳорда гербицидлар билан ишланади. Шу жумладан, 6—8 фоизли нинтрофен сепиш, фрезалардан фойдаланиш даркор.

Лалмикор ерларда иложи борича ёмғир, сел сувларидан фойдаланиб, лоақал бир маротаба суғориш, куз, қиш ҳамда баҳор фаслларида ҳаводан тушган намни ерда сақлаб қолиш жуда фойдалидир. Мақсадга эришишда қора шудгорни культивациялаш қўл келади.

Ҳар йили кузда кўчат экиш мавсуми эълон қилинади. Мева узум ниҳоллари асосан кўкламда ўтқазилади. Кўкаламзорлаштириш даври яқинлашмоқда. Шу боис янги боғ-токзорлар яратиладиган жойларни ажратиш, экишга тайёрлаш, тупроқ шароитига қараб 30—40 тонна органик ўғитга 150—200 килограмм фосфор ва калий аралаштирилиб, ер камида 30—40 сантиметр чуқурликда ҳайдалиши керак. Тошлоқ ерларда эса қаттиқ қатламларнинг жойлашишига қараб ҳайдов ўтказилади. Тупроғи шўр ерларда ўсимликка зарарли тузлар яхшилаб ювилгандан кейин ўғитланиб, кўчат экишга тайёрланади.

Кўчатлар анча барвақт экилса улар шунча жадал кўкаради. Бизнинг бирлашмамиз хўжаликлари янги боғ, токзорлар барпо қилиш учун бу йил баҳорда 13 миллион туп турли эртаги, ўртаги ва кечки уруғли, данакли (195) мева навларининг кўчатларини, 17 миллион туп серҳосил ток кўчатларини етиштирди. Улар 40—45 минг гектар янги мевазорлар яратишга бемалол етади.

Бирлашмамиз ташкилотларида мевали дарахт ва ток кўчатлари жойлардан тушган талабномаларга кўра районларга, хўжаликларга тақсимлаб берилган. Томорқа ерларида ҳам янги боғ, токзорлар яратиш келгусида неъматни кўпайтиришнинг муҳим манбаи ҳисобланади. Кўчат етиштиришда бу ҳисобга олинган. Энди ҳамма гап кўкаламзорлаштириш мавсумини кўнгилдагидек ўтказишда қолди.

Республикамиздаги ҳар қарич ўзлаштирилган ерлардан унумли фойдаланиш керак. Шўр босган жойларда боғ қатор орасини қора шудгор қилиб қолдириш нотўғри. Шундай экан, боғ токзорларнинг оралиғига қандай экин экиш керак? Бу жойларда қовун, тарвуз, қовоқ, эртаги картошка, карам, бақлажон, помидор каби экинларни ўстирган маъқул. Унутмаслик керакки, боғ ва токзорлар қатор ораларига у ёки бу экин экилганда ток ва мева кўчатларининг икки томонида биринчи йили 0,3—0,5 метр, кейинчалик бундан кенгроқ бўш ер қолдириш лозим. Кўчат атрофлари юмшатилган, бегона ўтлардан ҳоли бўлиши жуда муҳим.

Аҳоли томорқа ерларида боғлар кўпайиб бормоқда. Бу эл дастурхонини мева-чевага тўкин бўлишида муҳим ҳисса бўлиб қўшилади. Боғ, токзорларда ўз вақтида керакли парваришлаш ишлари ўтказилса, шахсий хўжаликларда ҳам мўл-кўл мева етиштиришга эришамиз.

Наврўз айёми яқинлашмоқда. Қутлуғ кунларда ерга уруғ қадаш, кўчат ўтқазиш одат. Кунлар исиши билан борлиқ уйғонади. Тез орада дарахтлар қийғос гуллаб, ғўра тугади. Яхши ҳосил олишнинг дастлабки тадбирларини ўтказишга масъулият билан киришайлик.

Маҳмуд МИРЗАЕВ,
Р. Р. Шредер номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси бош директори, академик.

МИЛЛИОНЕР ФЕРМЕР

«Машъал» жамоа хўжалиги чорвачилик фермасини тарк этганимизда вақт тушга яқинлашганди. Жўрахон ака Ҳакимов шу жамоа хўжалиги бошқаруви раиси этиб сайланганига 20 кун бўлган экан. Ферманинг ўзида камчиликларни муҳокама қилдик. Мутахассис сифатида фикрларимни айтдим.

Машинада кетар эканмиз, хижолат тортаётган янги раҳбарнинг кўнглини кўтардик. Суҳбат мавзуини ўзгартириш мақсадида район деҳқончилик-саноат уюшмаси раиси Ғайратжон Мадалиев Жўрахон акага юзланди:

— Бугун бир «Ши» хўрлик қилмаймизми?

Жўрахон аканинг чеҳраси ёришди. Машина хўжаликнинг сабзавот ва меваларни қайта ишлайдиган цехи олдида тўхтади.

Ичкарига кирдик. Дуойи фотиҳадан сўнг дастурхон ёзилди. Овқат устида Ғайратжон ака яна гап бошлади:

— Ши ота, сиз кўпдан бери мендан «каттароқ» чорвадор билан таништирсангиз, деб илтимос қилиб юрардингиз. Мана мавруди келган экан. Мутахассисни тўғри шу ерга бошлаб кела бердик.

Танишдик. Хонадон соҳиби Уйғур қишлоғида, қолаверса, районда биринчи бўлиб фермерлик ҳаракатини бошлаб берган Раҳимжон Ёқубов экан.

Бир неча йил бурун Попдаги шу «Машъал» хўжалигида консерва цехи қурдирган, ҳозир ўзи корхонага бош экан.

Қизиғи иш бошлагандан буён ҳар куни қозонга бир бўлак гўшт ташлаб, турли хил кўклар ва карамдан овқат қилар экан. Бир куни уруш кўрган кекса ҳамқишлоғи келиб шу овқатдан татиноввул қилибди ва ҳазил аралаш «Бугундан бошлаб сенинг лақабинг «Ши» дебди. Ҳурматли отахоннинг гапи мезбонга маъқул келади ва «розиман» дейди кулиб. Шу-шу, Раҳимжон аканинг отини айтсангиз кўпчилик билмас экан. «Ши ота» десангиз ёшу-қарига маълум.

У 1990 йил баҳорида оила аъзоларининг барчасини йиғиб фермерлик ҳаракатига қўшилиш иштиёқи борлигини баён этди. Фарзандлари қўллаб-қувватлашди. Кейин хўжалик раҳбарига мурожаат этди. Раис раъйини қайтармади. Фермер хўжалигига катта ўғил Баҳодиржон бошлиқ этиб тайинланди.

Беором кунлар бошланди. Ўғиллари Соибжон, Ҳусанжон ва «Ши ота»нинг турмуш ўртоғи Турғуной ая ғайрати тез кунда самарасини бера бошлади. Яна учта одам жалб этилди. Чўчқаларни эр-хотин Таня Оренникова ва Виктор Зайцев парваришлайдиган, сут соғишни Тўхтахон Саидкаримова бажарадиган бўлишди. 1991 йилнинг ўзида давлатга 14 тонна чўчқа гўшти ва 20 тонна сут сотилди. Шу тариқа хўжаликдан олган қарзидан буткул қутулди.

Кейинчалик колхоз фермерга беш гектар сувли ер ажратди.

Фермер хўжалигига жалб этилганларга ҳар ойда ўртача тўрт минг сўмдан иш ҳақи берилмоқда. 1992 йилда гўшт, сут ва жун сотишдан бир миллион сўмга яқин даромад қилинди. Шу кунларда миллионер фермер молхона ва қўраларида 67 бош қорамол, шу жумладан, 25 бош сигир, 300 та қўй ва 100 та чўчқа боқилмоқда.

Т. ҒАНИЕВ.

«ЎЗПЛОДООВОШЧВИНПРОМ» КОНЦЕРНИ ВА «ЎЗКООПЗАГОТТОРГ» БИРЛАШМАСИ

1993 йил 10—17 февраль кунлари Россия Федерацияси, МДҲнинг бошқа республикалари, Болтиқбўйи давлатлари ва грузиялик истеъмолчиларга янги сабзавотлар, мевалар, узум, полиз экинлари ва уларнинг қайта ишланган маҳсулотларини эркин нархларда улгуржи савдо ярмаркасини ўтказади.

«Ўзплодоовошчвинпром» концерни ва «Ўзкоопзаготторг» бирлашмаларининг тайёрловчи, қишлоқ хўжалик ва қайта ишловчи корхоналари билан аввалдан келишилган квотларга мувофиқ маҳсулот сотишга шартномалар тузилади.

Маҳсулот савдоларининг асосий шартлари:

— собиқ СССР республикалари билан ўзаро манфаатли савдо-иқтисодий алоқаларни қўллаш ва ривожлантириш;

— маҳсулотларни олиб кетиш ва келтиришни мўътадиллаштириш;

— Ўзбекистон Республикаси, МДҲнинг бошқа давлатлари, Болтиқбўйи ва Грузияда сотиш ҳамда экспорт қилиш учун қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштириш, харид қилиш, сақлаш, сотиш, қайта ишлаш ва ташиш бўйича қўшма корхоналар тузиш;

— республикадан ташқарига шартнома бўйича олиб кетилаётган маҳсулотларнинг ҳақи ёки келтирилаётган моддий бойликларнинг компенсацияси эквивалент асосида олдиндан тўланади;

— транспорт ва технологик идишлар шартномада келишилган муддатларда қайтарилади;

— шартномаларнинг ўз вақтида бажарилишини таъминлаш учун маҳсулотларнинг транспорт воситаларида олиб кетилиши қоидаларга мувофиқ лицензияланади.

Ярмарка иштирокчилари 8—9 февраль кунлари меҳмонхонага жойлашишлари ва рўйхатдан ўтишлари керак. Барча масалалар бўйича «Ўзплодоовошчвинпром» концернига мурожаат қилинг. Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Ўзбекистон кўчаси, 41-уй, 13-хона.

ТЕЛЕФОНЛАР: 56-34-06, 56-34-04, 56-26-92.

Ярмарка хўжалик ҳисоби ва ўз ўзини таъминлаш асосида ўтказилади.

Битта ўриннинг баҳоси 5 минг сўм. Бу маблағни Ўзбекистон Республикаси АК Агросаноат Банкидаги (р/с 000569463, МФО 172682403) ҳисобга ўтказиш керак. Банк орқали пул ўтказишга улгурмаган ташкилот ва корхоналар амалдаги қоидаларга мувофиқ нақд пул тўлашлари мумкин.

Эгамқул Шойбеков Мирзаобод районидаги 70-автокорхонанинг тажрибали ҳайдовчиларидан бири. Касбини жондилдан севади, ўзи бошқараётган машинанинг умрини узайтиришга астойдил интилади. Уни кўрикдан ўтказиб, кам-кўстини тўғрилаб боради. Шу боис неча йилдирки, машинани таъмирсиз ишлашга эришмоқда.

СУРАТДА: механик М. Ашуров (ўнгда) ва моҳир ҳайдовчи Э. Шойбеков.

●

Исроил Худоёров (суратда) номи Олтиариқда алоҳида ҳурмат билан тилга олинади. Боиси — хизмат бурчига ҳамиша сидқидил муносабатда бўлади. Район газ тарқатиш корхонасида слесарь бўлиб ишлаётган бу йигитнинг ҳамда ҳамкасбларининг фидоийлиги туфайли қишли-қировли кунларда ҳам аҳоли газ билан мунтазам таъминланмоқда.

К. УМАРОВ олган суратлар.

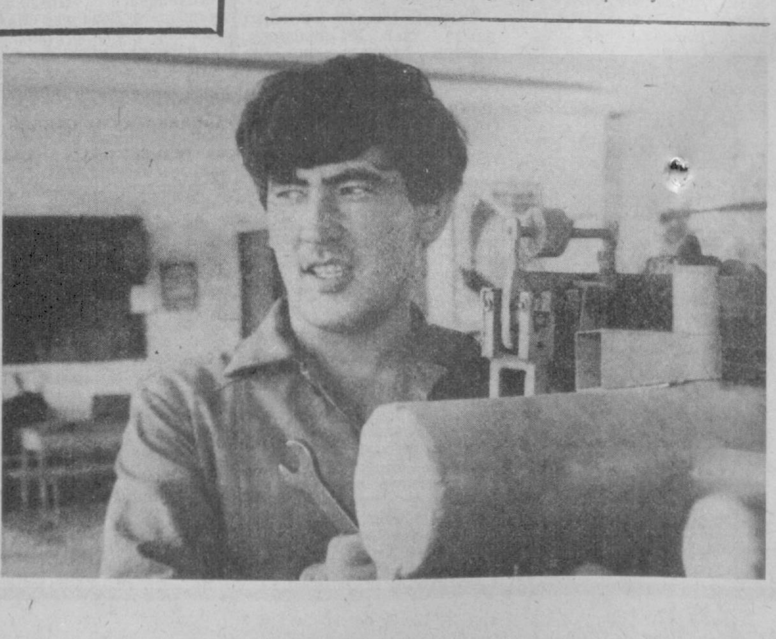

Озиқ - овқат саноати корхоналарида

Кейинги пайтларда савдо дўконларида чиройли расмли қоғозларга ўралган ва устига «Снегерсс», «Марс», «Принц» деб ёзилган конфетлар пайдо бўлди. Номи чиройли, нархи осмонда, мазаси ҳам ўзига яраша. Ишлатилган масаллиғи ўзимизнинг ўша ёнғоқ, ўсимлик мойи, асал ва шу каби маҳсулотлар. Харидорлар йўқдан кўра шунга ҳам шукр, деб уларни сотиб олмоқдалар. Хўш, ана шундай қандолатчилик маҳсулотларини, ўз шоколадларимиз, оғизда эриб кетадиган ширин қатламаю, печеньеларимизни кўплаб тайёрлаб, дўконларга чиқаришнинг нега иложи бўлмаяпти. Мухбирларимиз ана шу саволга жавоб топиш мақсадида Тошкент шаҳри ва вилоятидаги қандолатчилик корхоналарида бўлишди, ишчилар ва мутахассислар билан суҳбатлашишди. Қуйида уларнинг Янгийўлдаги «Лаззат» қандолатчилик-хамиртуриш ишлаб чиқариш бирлашмаси фаолияти ҳақидаги ҳикояси эътиборингизга ҳавола қилинади.

БИР ЁҚАДАН БОШ ЧИҚАРИБ

«Лаззат» корхонаси республикадаги энг кекса қандолатчилик фабрикаларидан бири. У ишлаб чиқариш бирлашмасига айлантирилгандан сўнг кенгайиб, 1400 нафарга яқин ишчи меҳнат қиладиган бўлди. Бошқа корхоналар сингари бу ерда ҳам кейинги даврда жиддий қийинчиликлар, ҳал қилиш осон кечмаётган муаммолар пайдо бўлди. Иқтисодий танглик энг аввало хом ашё таъминотига салбий таъсир ўтказди. Шакар, кофе, какао ва бошқа танқис хом ашё, ҳамда маҳсулотлар топиш муаммо бўлиб қолди. Ишлаб чиқаришни тўхтатиш хавфи юзага келгандан кейин бирлашма мутахассисларининг йиғилиши ўтказилиб, унда оғир вазиятдан чиқиш йўллари изланди.

— Ҳар қандай шароитда ҳам биз малакали ишчи ва мутахассис кадрларни сақлаб қолишимиз лозим, — деди бирлашма директори Хурсанали Азимов. — Чунки вазият ўзгариб, аҳвол яхшилангач кадрларни тўплашимиз қийин кечади. Мана шу сабабли корхона ишлаб чиқариши сира ҳам тўхтамаслиги керак. Агар чет эллардан келтирилаётган хом ашёни олиш имкони бўлмаса, ўзимизда етиштириладиган маҳсулотлардан фойдаланаверамиз.

Корхона мутахассислари заруратдан келиб чиқиб янги қандолатчилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш технологиясини яратдилар. Бунинг учун турли хўжаликлардан харид қилинган 160 тонна қора майиз ва ерёнғоқ асқатди. Корхонада ерёнғоқни тозалайдиган қурилма ўрнатилди. Қора майиз ширинлик ўрнида ишлатилди. Озгина миқдордаги шакар ва ҳар иккала маҳсулот аралашмасидан «Аломат», «Шахноза», «Орзу» номлари билан шундай қандолат яратилдики, кишилар уни жуда тез харид қиладиган бўлдилар.

Мутахассислар кенгаши таклифи билан корхона ёнида шунингдек олма, олхўри, беҳи каби мевалардан шакар билан бирга қиём ишлаб чиқарадиган кичик корхона ҳам очилди. Ўтган йили Бўка, Юқори Чирчиқ, Бўстонлиқ райони хўжаликларидан 1,5 минг тонна хўл мева харид қилинган эди. Ғамлаб қўйилган бу маҳсулотлар пишиқчилик давригача бемалол етади. Ишбилармонларнинг таклифи билан шўртак печенье, қанд касаллиги билан оғриган беморлар учун парҳезбоп печенье ишлаб чиқариш ҳам йўлга қўйилди. Шоколад учун какао етказиб бериш тўхтаб қолганидан кейин «Лаззат» қандолатчилари 36 тонна какао кукунини сотиб олиб, ундан конфетларнинг устини қоплайдиган суюқлик ўрнида фойдаланадиган бўлдилар. Хуллас хўл мева ва бошқа хом ашёлар билан бирга 20 тонна шакар сарфлаб, 65 тонна конфет ишлаб чиқарилди.

Излаган имконият топади. Бирлашманинг ишбилармон ходимлари йўқ ердан хом ашё келтириш иложини ҳам топишди. Улар хитойлик тижоратчилар билан шартнома тузиб, 1000 тонна шакар оладиган бўлишди. «Ўзбексавдо» концерни ҳам «Лаззат» қандолатчиларини 18 минг тонна шакар билан таъминлашга ваъда берди. Булардан ташқари Россия ва Украинанинг шакар ишлаб чиқарадиган корхоналарига юборилган кишилар ҳам у ердан қуруқ қайтмаяптилар. Корхона директори Хурсанали Азимовнинг таклифи билан уш йил ёзда камида 2—3 минг тонна ерёнғоқ ғамлаб қўйиш, 20 минг тонна атрофида қанд лавлаги сотиб олиб, уни Қирғизистондаги қанд заводида қайта ишлатиб, шакар олиб келишга ҳам қарор қилинди.

— Хуллас корхонамиз тўхтаб қолмайди, — дейди Х. Азимов. — Биз шу йўл билан аввало малакали кадрларимизни яхши-ёруғ кунларгача сақлаб қолишга эришсак, қолаверса аҳолининг қандолат маҳсулотларига бўлган эҳтиёжини қондиришга ўз ҳиссамизни қўшамиз.

— Корхонада маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтиришга жамоанинг барча аъзолари ҳам ўз улушларини қўшмоқдалар. Бунинг сабаби бор, — дейди тажрибали қандолатчилардан Муҳаббат Ғуломбоева. — Чунки бизнинг унумли меҳнат қилишимиз, яхши яшашимиз учун барча шароит яратилган. Кишилар ўзларига ҳар томонлама ғамхўрлик кўрсатилаётганини кўриб-билиб туришибди. Қарс икки қўлдан деганларидек, шахсий хўжалик ва уй-рўзғор ташвишидан кўнгли тўқ бўлгач ишчилар ҳам унумли ишлашга, кўпроқ ва сифатли маҳсулот ишлаб чиқаришга ҳаракат қилаётирлар.

Муҳаббат Ғуломбоеванинг бу гаплари исботини ишчилар ташаббуси билан бошланган бир воқеада ҳам кўрдик. Корхонада йилдан-йилга кўчиб, битиши қийин бўлиб қолган қурилишлар кўпайиб, аҳвол танг бўлиб қолганида ишчилар ўзаро маслаҳатлашиб, бирлашма директори ҳузурига келишди:

— Корхона раҳбариятининг бизга ғамхўрлик кўрсатаётганини ҳис этиб турибмиз, — деди кекса ишчи. — Ҳозир жуда ҳам қийин давр. Ҳаддан зиёд чўзилиб кетаётган қурилишлар тугатилмаса, бирлашмада ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш осон кечмайди. Таклифимиз шуки, вақтинча бекор туриб қолган ишчилардан мувaққат бригада тузиб, ундан қурилишларда фойдаланиш керак.

Қуйидан бўлган бу ташаббус корхона раҳбариятига ғоят маъқул тушди. Қурилишда ишлашга хоҳиш билдирган кишилардан махсус бригада тузилиб, йиллаб битмай келаётган биноларни битказиб олишди. Корхонага қарашли темир йўл тармоғида пўлат изларни алмаштириш зарурати туғилганида темир йўл таъмирчилари ремонт ишларини 3,5 миллион сўм қилиб баҳоладилар. Бирлашма қурилиш бригадаси уни рад этиб, бу ишни атиги 1 миллион сўм сарфлаб ўзлари адо этишди. Шу тариқа 2,5 миллион сўм маблағ тежаб қолинди. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Ҳозир бирлашма ишчиларининг ўртача ойлик маоши 11 минг сўмни ташкил этмоқда. Ундан ҳам кўпроқ иш ҳақи олаётган кишилар кўп. Созловчилар бригадаси бошлиғи Хабибулло Абдуразоқов, қандолатчи Ортиқали Ғуломбоев, Туймажон Одилова, Ҳалима Махмаазарова ва бошқа юзлаб ишчилар ана шулар жумласидан.

Жамоани ижтимоий муҳофаза этиш корхона фаолиятидан муҳим ўрин эгаллаган. Ҳар бир ишчига ой сайин 2 минг сўмдан ёрдам пули берилаётгани ҳам катта мадад бўлаётир. Кишиларни арзон озиқ-овқат билан изчил таъминлаш мақсадида ғамлаб қўйилган 20 тонна гуруч, ун, кийим-кечаклар, олма, узум ва бошқа хил мева, сабзавот маҳсулотлари ишчиларга арзон баҳоларда сотилди. Булардан ташқари ҳафтада бир марта келтирилаётган сут ва сут маҳсулотлари ҳам арзон баҳода ишчилар ўртасида тақсимланаётир. 20 сотих ердаги иссиқхонага экилган 4,5 минг туп помидор ҳосилга кирди. Улар ҳам ишчиларга арзон нархда сотилади. Етиштирилган кашнич, кўкпиёз ва бошқа ош-кўклар пешма-пеш ишчилар ошхонасига етказиб берилмоқда.

Бирлашма раҳбарияти жамоа аъзоларини уй-жой билан таъминлаш мақсадида қурилиш ишларини авж олдириб юборган. Яқинда Гулбаҳор қўрғонида қурилган уйдан 23 та квартира энг пешқадам ишчиларга берилди. Шунингдек Аҳмаджон Анорқулов даҳасида ҳам 16 квартирали уй қад ростламоқда. Наврўз даҳасида эса 274 ўринли болалар боғчаси қурилади. Цехларда ишчиларнинг маданий ҳордиқ чиқаришлари учун барча зарур шароитлар вужудга келтирилди. Спорт зали ишлаб турибди, сув ҳавзаси бўлган ҳаммом қурилиши ниҳоясига етмоқда.

Корхона жамоасининг режаси катта. Улар қўшимча тармоқ очиб, қандолат маҳсулотларининг ишлатиладиган ёғни ҳам шу ернинг ўзида ишлаб чиқаришни мўлжалламоқдалар. Кунига 20 тонна маҳсулот тайёрлаётган ва республикадаги барча нонвойхоналарни таъминлаётган хамиртуруш ишлаб чиқариш тармоғини ҳам кенгайтириб тайёр маҳсулотлар миқдорини кўпайтириш тадбирларини белгиламоқдалар. Бирлашма жамоаси бозор иқтисодиёти талабларига мослашиб иш тутиш учун тинмай изланмоқда.

— Ҳаёт ҳеч вақт бир ерда тўхтаб қолмаган — дейди бирлашма директори Хурсанали Азимов. — Бозор муносабатлари шароитидан албатта, бошлаган ишимизни пировардига етказишга интиламиз. Бу — ҳаёт қонуни.

Р. ТУРСУНОВ,
Т. ЁРҚУЛОВ.

СУРАТДА: корхона касаба уюшмаси қўмитаси раиси Каримахон Дўлтаева пешқадам ишчилар — она-бола Лобархон ва Хурсаной Комиловалар билан тайёр маҳсулотни кўздан кечиришмоқда.

СУРАТДА: Сония Самиддинова.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган суратлар.

ҚОП-ҚОП ЧАҚА

Олтиариқ районидаги Т. Исоқов номли жамоа хўжалиги меҳнаткашлари ўтган йил якунларига кўра ҳар сўм асосий иш ҳақларига 13 тийиндан қўшимча оладиган бўлишди. Албатта бу аъзоларни мутлақо қониқтирмади.

Хўжалик илгари илғорлар қаторида бўлган. Кейин орқага кетиш бошланди. Раҳбар алмашаверди, лекин жиддий ўзгариш сезилмади. Куни кеча аризасига кўра раисликдан кетган Тожиали Эрматов ҳам аҳволни ўнглай олмади. Аксинча, иқтисодиёт боши берк кўчага кириб қолди. Охир-оқибатда жамоа дастурхони тўкин бўлмади. Яхшиси, ўтган йил натижаларига назар ташлайлик.

Иш сустлиги, меҳнат интизоми бўшлиги туфайли маҳсулотлар етиштириш режалари 10 турдан 2 тури бўйича бажарилди, холос. Бунга экинларни тўғри жойлаштирмаслик ҳам сабаб бўлди. Белгиланган 2 гектар ерга картошка умуман қадалмади. Полизга 8,5 гектар ўрнига 3 гектар ажратилди. Устига-устак у ердан бир кило ҳам қовун-тарвуз олинмади.

Хўжаликда асосий тармоқ ҳисобланган пахтачиликка эътибор берилмай қўйилган. Шунинг учун гектаридан 24 центнердан ҳосил олиниб, режа 86 фоизда қолди. Мўлжаллдагидан 255 тонна пахта кам тайёрланди. Натижада Президент фармонида кўзда тутилган иқтисодий имтиёздан бебаҳра қолинди.

Шарт-шароит, имконият бир хил бўлса-да, мавжуд 10 та бригадада турлича ҳосилдорликка эришилди. Ўктам Холиқов, Абдулазиз Султонов бошлиқ жамоаларда бу рақам 17,8 центнерни ташкил этди. Ҳосил сифати ҳам кўнгилдагидек бўлмади. Биринчи навга 813 тонна пахта сотилди. Хом ашёнинг ифлослиги ва намлиги учун 1 миллион 150 минг сўмга яқин жарима тўланди.

Чорвачилик соҳасида ҳам катта камчиликларга йўл қўйилди. Шу сабабли давлатга маҳсулотлар сотиш режалари барбод берилди. Моллар бош сони мўлжалдагидан оз. Товуқлар нобуд бўлишидан қарийб 23 минг сўм зарар кўрилди. Аммо бу ҳол ҳеч кимни ташвишлантирмаяпти.

Пиллачиликда ҳам шу аҳвол. Режа 40 фоизга бажарилиб, хўжалик салкам 384 минг сўм зиён кўрди.

Иқтисодий ислоҳотнинг муҳим омиллари бўлган ижара ва жамоа пудрати имкониятлари ишга солинмади. Ер ўз эгасини топмаяпти. Белгиланганидан 146 тонна дон кам олинди. Рўзимат Ҳожираҳимов, Турсунали Тошматов, Ҳаким Аҳмедов, Минаввар Кимёназаров, Рустам Йўлдошев бошлиқ ижарачи звенолар 11—55 тонна ғаллани оз етиштиришиб, шартнома шартларини адо этишмади. Агар улар мўлжалдаги ҳосилни олишганида, хўжалик аъзоларига қўшимча равишда 182 килограммдан дон тарқатиш мумкин эди.

Адолат юзасидан айтганда, яхши ишлар ҳам бор. Мева тайёрлаш режаси 104 фоиз уддаланди. Лекин бу натижа янада салмоқли бўлиши мумкин эди. Сабаби, баъзи ижарачилар тасарруфларидаги боғлардан кўнгилдагидек ҳосил олинмади.

Қишлоқ аҳолисига чорва моллари ва бошқа маҳсулотлар имконият даражасида сотилди. Президент фармонига кўра, хонадонларни газлаштириш давом эттирилмоқда. 1992 йилда 200 хонадонда зангори олов ёнди. Бу ишга 2,5 миллион сўм сарфланди. Ибратли жиҳати шундаки, 10 та ночор оилага хўжалик ҳисобидан газ ўтказиб берилди.

Энди иқтисодий кўрсаткичларга тўхталсак. Ўтган йили 18 миллион 243 минг сўм фойда олиш кўзланган эди, ҳақиқатда 14 миллион 500 минг сўмни ташкил этди. Ҳозир хўжаликнинг банкдаги ҳисобида атиги 2945 сўм пул бор.

Яқинда хўжалик меҳнаткашларининг умумий йиғилиши бўлди. Янги раис Абдуфаттоҳ Содиқов бошчилигида келгуси вазифалар пишиқ-пухта белгилаб олинди.

Дарҳақиқат, хўжалик меҳнаткашлари олдида қолоқликдан қутулиш, иқтисодиётни мустаҳкамлашдек муҳим вазифа турибди. Ана шунинг уддасидан чиқилса, меҳнаткашлар манфаатдорлиги ошади. Якунда олинажак қўшимча тийиндан сўмларга айланади. Буни эса вақт кўрсатади.

К. РИХСИЕВ,
М. ЖЎРАБОЕВ.

Гулқайчи

ҲОЛВА ДЕГАН БИЛАН ОҒИЗ ЧУЧИМАС

1992 йилни қониқарсиз якунлаган Қумқўрғон райони чорвадорлари ишда бурилиш ясаш ўрнига ўтган йилги хатоларни такрорламоқдалар.

Ўтган йили район чорвадорлари масъулиятни ҳис этиб меҳнат қилмадилар. Вилоят ҳокимиятида ўтказилган йиғинларда ишда бурилиш ясаш зарурлиги таъкидланганлигига қарамасдан, тегишли хулоса чиқарилмади. Оқибатда режа барбод берилди, бу ҳам етмагандек, 1991 йилдагидан паст натижага эришилди. Яқинда бўлиб ўтган вилоят қишлоқ хўжалик ходимларининг кенгашида қумқўрғонликлар шаънига жиддий танқидий мулоҳазалар билдирилгани бежиз эмас

Умуман мазкур тармоқдаги тангликни ўнглаш учун Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар Маҳкамаси қатор тадбирларни белгиламоқда. Хусусан, чорвачилик маҳсулотлари харид нархининг бир неча марта қайта кўриб чиқилиши чорвадорлар моддий манфаатдорликларини оширишга қаратилганлигини унутмаслик зарур. Эндиликда бир килограмм тирик вазндаги гўштнинг харид баҳоси 112 сўм, бир литр сутнинг нархи 15 сўм. Давлат шахсий хўжаликларидаги зиёд молларни харид этиш учун маблағ етказиб бераётир. Хўжаликлар ёғ-экстракт заводига топшираётган чигит ҳисобидан фақат ўсимлик ёғи эмас, кунжара, шулха олишаяпти. Илгари бундай имконият қаёқда, эди, дейсиз? Шулха ва кунжарани вагонларга юклаб, иттифоқнинг турли бурчакларига жўнатардик. Ортиқча дон, ҳар хил озуқабоп маҳсулотлар тўласича хўжалик ихтиёрида қолса-ю, яна ҳар хил баҳоналарни рўкач қилиб, масъулиятни унутиб, оғирнинг устидан, енгилнинг остидан юришга уринишса, бу инсофдан эмас, албатта.

Район чорвадорларининг 1992 йилги натижаларини бошқача изоҳлаб бўлмайди. Тармоқни ривожлантириш, маҳсулот етиштиришни кўпайтириш учун, аввало, унга ўгай кўз билан қарамаслик керак. Чорвага фақат эътибор ва ғамхўрлик лозим. Кўпни кўрган отахонлар деҳқончиликни бир йилда, чорвани эса беш—ўн йилда ўнглаш мумкин, дейишади. Демак чорвачилик равнақ топиши учун йилнинг ўн икки ойида ҳам тадбиркорлик билан иш юритиш лозим. Аввало, озуқа етиштиришга, моллар туёқ сонини кўпайтиришга, маҳсулдорлигини оширишга алоҳида эътибор бериш зарур. Бугунги иш эртага қолдими, қолган ишга қор ёғар, деганларидек, натижа кўнгилдагидек бўлмайди. Узоққа бормасдан, қумқўрғонликларнинг 1992 йилда қандай меҳнат қилганликлари-ю, у қандай натижа берганлигини таҳлил қилайлик. Ўтган йили 4223 гектар бедазорнинг гектаридан 101 центнердан ҳосил олинди. Ундан тўйимли беда пичани жамғариш ўрнига асосан сифатсиз сенаж бостирилди. Қиш палласида жониворларга берилаётган сенажни кўриб, ҳайратдан ёқа ушлайсиз. Унинг ярми чириб, тўйимлилигини йўқотган. Начора, моллар оч бўлгач, фақат ковуш қайтаради-да. Ёки 497 гектар майдонга силос учун экилган маккажўхорининг гектаридан режадаги 250 ўрнига бор-йўғи 165 центнердан кўкпоя ўриб олинганини қандай баҳолаш мумкин? Такрорий экилган маккажўхорини яхши парвариш қилиш ўрнига сув танқис бўлди, деган баҳонага ким ишонади? Бу бўлса бўлар, бўлмаса ғовлаб кетар, қабилида, такрорий маккажўхори экилмади, деган маломатга қолмаслик учун қилинган ишнинг оқибати.

«Қумқўрғон» давлат хўжалигида 60 гектар майдоннинг ҳар гектаридан атиги 112 центнердан кўкпоя йиғиштириб олинди. Озуқабоп лавлаги, оралиқ экин етиштиришга ҳам бефарқ қаралмоқда. Сигирлардан соғиб олинадиган сутни кўпайтиришда қумқўрғонликлар озуқабоп лавлагининг аҳамиятини кўп гапиришади-ю, амалда мутлақо тескари иш тутишмоқда. 1991 йилда 86 гектар майдонга шу хил экин уруғи экилиб, гектаридан 250 центнердан ҳосил йиғиштириб олинган эди. Бултир фақат «Беш қаҳрамон» давлат хўжалигида 44 гектар майдонда лавлаги етиштирилди. Ундан ҳам кўзланган ҳосил олинмади.

Сафар Бойматов номли (собиқ «Москва») жамоа хўжалиги нафақат райондаги, балки вилоятдаги пешқадам жамоалардан бири ҳисобланарди. Илғорлик фидокорона меҳнат билан йилма-йил мустаҳкамланиб борилмаса, қолоқлар сафига тушиб қолиши ҳеч гап эмас экан-да. Хўжаликда пахтачилик қатори чорвачилик ҳам етакчи тармоқ ҳисобланади. Тўртта сут-товар ва бўрдоқичилик фермасида 2549 бош қорамол, жумладан 965 бош сигир, 2904 бош қўй, 90 бош йилқи, 2786 та парранда боқилаётир. Бир ойдан буён бош зоотехник бўлиб ишлаётган Раҳмон Муродовнинг тан олишича, икки йилдан буён етарли миқдорда тўйимли озуқа жамғарилмаяпти. Ҳозир фермаларда 6700 тонна дағал хашак, 1736 тонна сенаж, 1500 тонна силос, 800 тонна сомон бор, 523 бош қорамол парвариш қилинаётган 3-фермада (мудири Эшниёз Жумаев) охурлардаги маккапоя, чириган сенажни кўриб, шу озуқа билан сут бераётган сигирларнинг жонига тўзим берсин, дейсиз. Аҳвол ана шундай аянчли бўлганлиги учун ҳам хўжаликда бултур 2192 тонна ўрнига 1900 тонна сут етиштирилди. Битта соғин сигирдан ўртача 1893 литрдан маҳсулот олинди ёки 1991 йилдагига нисбатан ҳар сигирдан соғиб олинган сут 500 килограммга камайди. Сигирлардан бузоқ олиш режаси ҳам уддаланмади. Хўш, 1993 йилда бултурги хатоларга барҳам берилаяптими? Йўқ-да, хатолар яна такрорланмоқда. Ўтган йили бир ойда 30,2 тонна сут соғиб олинган бўлса, амалдаги йилнинг бир ойида бу кўрсаткич қарийб саккиз тоннага камайиб кетди. Шу кеча-кундузда 780 бош сигирдан бир кунда бултургига нисбатан бир тоннагача кам маҳсулот олинмоқда. Сабаби говмишлар ўрта, ҳатто ўртадан паст семизликда. Бунинг устига молхоналар сифатли таъмирланмаган. Айниқса, Эшниёз Жумаев мудирлик қилаётган фермада молхоналар қишлов олдидан мутлақо таъмирланмаган. Эшиклар, деразалар ланг очиқ, моллар яйраб юрган ҳовлидаги гўнг эса нақ тиззадан келади. Сигирлар очиқ айвонда соғилаяпти. Яхши ҳамки, уларнинг бахтига қиш қуруқ, илиқ ўтаётир, акс ҳолда ферма чорвадорларининг ҳолига вой эди. Шунинг учун ҳам бу ерга бошқа фермалардагига нисбатан сигирлар маҳсулдорлиги ниҳоятда паст. Говмишлардан ўртача 3,4 литрдан сут соғиб олинмоқда. 1992 йили ҳам бир сигирдан олинган маҳсулот 1991 йилдагидан 370 килограммга камайиб кетди. Кичик фермада бир йилда 12 бош қорамол чиқим қилинган бўлса, унинг ярми ҳаром ўлибди. Ҳозиргидек ташландиқ, аҳволдаги молхонада бундан ҳам ҳунук оқибатлар юз бериши ҳеч кимни таажжублантирмайди.

Бундан бир-икки йил муқаддам бошқа вилоятларда бўлгани сингари Сурхондарёда ҳам хўжаликларни иккига, учга бўлиш ҳоллари авж олди. Одамлар гуруҳ-гуруҳ бўлишиб, вилоят раҳбарларининг ҳоли-жонига қўйишмади. Кошки, бундай бўлинишлардан наф бўлса, халқ фаровонлиги ошса? Халқимиз бўлинганни бўри ер, деб беҳуда айтмаган.

Ульянов номли давлат хўжалиги ҳам худди шу тарзда иккига бўлинди. Илгари ҳам сўнгги поғонада юрган хўжалик баттар аҳволга тушди. Бир пайт Ульянов номли давлат хўжалигига бошчилик қилган Зулфиқор Чориев хўжалик иккига бўлингач, «Қумқўрғон» давлат хўжалигига яна директор бўлди. Иккинчи марта директорлик курсисига ўтиргач, кўпчилик Зулфиқор Чориевдан ихчам хўжаликда ишни дўндириб юборса керак, деб умид қилган эди. Афсуски, яхши умидлар чиппака чиқаётир. Хўжаликда бор-йўғи 725 бош қорамол, жумладан, 208 бош сигир бор. Хўш, ишга инсоф билан ёндошадиган бўлсак, ана шу молларнинг парвариши учун нечта ферма зарур? Бизнингча, битта, жуда бўлмаса, иккита ферма кифоя. Йўқ, бу хўжаликда бир ёки икки эмас, тўртта ферма ташкил этилиб, уларда 60—70 киши меҳнат қилмоқда. Балким кўпчилик меҳнат қилаётгани кутилган натижани бераётгандир? Афсуски, аксинча бўлмоқда. Сигирлар бултургидан 25 бошга камайди. Давлатга сут сотиш режаси 50 фоизга уддаланди, холос. Ҳар сигирдан соғиб олинган сутни эшитсангиз, эчкимижоз сигирларнинг ҳаммаси «Қумқўрғон» давлат хўжалигида экан, дейсиз. Бултур бир сигирдан 2520 литр ўрнига 1287 литрдан маҳсулот олинди. Жорий йилда ҳам ҳозиргидек меҳнат қилинаверса, йил якунида кўрсаткич бундан ҳам баттар бўлиши табиий. Аввало, сигирлар 25 бошга камайган. Шу кеча-кундузда ҳар сигирдан ўртача уч литрдан ёки бир кунда бултургидан 135 литрдан кам маҳсулот олинмоқда. Фақат сут етиштиришда эмас, балки гўшт, тухум сотишда ҳам улар ўзига хос «рекорд» қўйишмоқда. Гўштга топширилган ҳар бош қорамолнинг тирик вазни 303 килограмм тош босди, холос. Йил давомида ҳар бир товуқдан 40 донадан тухум олишибди. Тухум сотиш режасини 39 фоизга уддалаган паррандабоқарлар бургага аччиқ қилишиб, кўрпага ўт қўйганларнинг ишини қилишибди. Ҳа улар 3184 бош парранданинг баҳридан ўтишди, тамом вассалом. Етти хазинанинг бири — паррандачиликка бундай муносабатни хўжалик директори Зулфиқор Чориев, бош зоотехник Боймирза Эшдавлатовлар изоҳлаб беришмаса, биз тушунолмадик.

Йилни муваффақиятсиз якунлаган қумқўрғонликларнинг жиддий камчиликларидан яна бири жониворларни зооветеринария қоидалари асосида парвариш қилишни тўғри йўлга қўймасдан, кўплаб чиқимга йўл қўйишлари бўлмоқда. 1992 йилнинг ўзида район хўжаликларида 434 бош қорамол чиқим қилинган бўлса, унинг 127 боши ҳаром ўлган. Қоракўлча» чорвачилик комплексида бир йилда майда мол 4299 бошга, «Ўзбекистон» давлат хўжалигида қарийб 400 бошга камайганлигини қандай баҳолаш мумкин?

Район чорвадорлари бултур ҳам гўшт етиштиришда оқсадилар. Дўппи тор келганда ўртадан паст семизликдаги қорамол ва қўйни гўштга топширишга мажбур бўлишган. Бир бош қорамолнинг тирик вазни 355 килограммдан ошмади. Ёки 1991 йилдагига нисбатан молларнинг ўртача оғирлиги ўн килограммга камайди.

Жорий йилда қумқўрғонликлар зиммасидаги вазифа янада масъулиятли. Улар катта синов олдида туришибди. Бозор шароити танглигини, тақчилликларини енгиш ҳар бир раҳбардан тортиб, оддий чорвадорга қадар чуқур масъулият юклаётгани ҳаммамизга маълум. Бундай синовдан муваффақиятли ўтиш учун 1850 тонна гўшт, 5150 тонна сут, 1,2 миллион дона тухум, 1970 центнер жун, 14,9 минг дона қоракўл тери сотишлари лозим. Ҳолва деган билан оғиз чучимайди, режани уддалаш учун тармоққа муносабат тубдан ўзгариши, хатолар такрорланмаслиги керак.

Б. КЕНЖАБОЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

БИР ПИЁЛА ЧОЙ БАҲОНА

ДАМ ОЛИШ САҲИФАСИ

БОБО ДУОСИ

— Дунёда қувонишга арзигулик ҳикматлар кўп. Улар орасида энг қадрлиси тириклик — умр. Одамзод ҳаёт бўлса, соғлом бўлса, саодатга эришади. Бахтнинг калити ҳаракатда. Санаб берилган умрнинг ҳар бир дақиқаси одамларга наф келтириши, сонияси ҳам беҳуда ўтмаслиги керак, — дейди оппоқ соқоли кўксини тўлдирган Абдукарим бобо Жўраев.

Табаррук отахон Қаршининг Жизза маҳалласидаги мўъжазгина, шинам ва файзли хонадонда истиқомат қиладилар. Ёшлари 106 да. 8 фарзанд ва 100 дан ортиқ невара-чеваралари бор. Бу хонадон ҳамиша одамлар билан гавжум. Теварак-атрофдагилар, ҳатто олис қишлоқлардан ҳам одамлар ёруғ ният билан Абдукарим отани зиёрат қилишга шошиладилар. Сабаби отахон кўпни кўрган, инсоф ва диёнатни иймон деб билган пиру бадавлат инсонлардан, яна у киши бутун мусулмон дунёсида муқаддас деб ҳисоблангувчи Маккаи Мадинани тавоф этиб, Ҳожи бобо номини олганлардан.

— Эҳ-ҳе, не-не даврларни, не-не замонларни, одилу золим ҳукмдорларни кўрмадик, — деб ҳикоя бошлайдилар Ҳожи бобо, — аммо бир асрда кўрмаган бахт-иқболни, қадрни сўнгги икки-уч йилда кўрдик. Бир умр орзу қилиб етолмаган, аждодларимиз қалбида армон бўлиб кетган озодлик, илло бизга насиб этди.

Абдукарим ота тасбеҳини ўгириб, дона-дона қилиб сўзларканлар, уларнинг ҳар бир каломи юракка гавҳар бўлиб жойланади, тафаккуримизни нурдек ёритади, қалбимиз нурга, дилимиз иймонга тўлади. Бобо тарихнинг сирли сандиғида яширинган не-не воқеалар, кўргуликлар, яхши-ёмон кунлар гувоҳи. Уларнинг сўзларидан тарихимиз қад ростлайди, ҳақиқат юз очади, руҳларимиз покланади.

— Умр оқар дарёдек оқиб кетаверади, ёшлик мангу эмас, у ҳар куни йўқлик томон илгарилаб бораверади. Шоҳдан ҳам, гадодан ҳам яхши ному эзгу иш қолади. Оламдаги энг улуғ фазилат гўзал хулқдир, иккинчиси ростлик, учинчиси ҳаёдир. Мана шу уч фазилатга эга киши бахтиёр бўлади, қут-барака унинг ҳузурига бош эгиб келади. Чунки эл яхши нарсаларни севади.

Абдукарим отанинг доно сўзларини тингларканмиз, хаёлимизга «Оталар сўзи — ақлнинг кўзи» деган ҳикмат келади. Ҳақиқатан ҳам қариси бор уйнинг париси, кексалари бор хонадоннинг файзи бўлакча. Отаси ҳаёт инсонлар мустаҳкам қоялардек енгилмас ва музаффардир. Ота дуосини олганлар эса ўсиб-унади, камол топади. Ота рози — худо рози деб бекорга айтишмайди. Бир асру 6 йил умр кўрган табаррук отахон дуога қўл очадилар...

Азиз отажон сизнинг муқаддас дуоларингиз, саҳарларда туриб элга осойишталик, юртга тўкинлик тилаб қилган ниятларингиз одамлар юрагига муҳаббат, садоқат, оқибат ва диёнат олиб кирсин. Шавқатсизлигу хирсу ҳавасдан, таъмаю манфаатдан қалқиб турган дунёни Сиз каби мўътабар зотларнинг дуолари асрасин. Сизнинг муборак ёшингизга етиш барча яхшиларга насиб этсин!

А. НАБИЕВА.

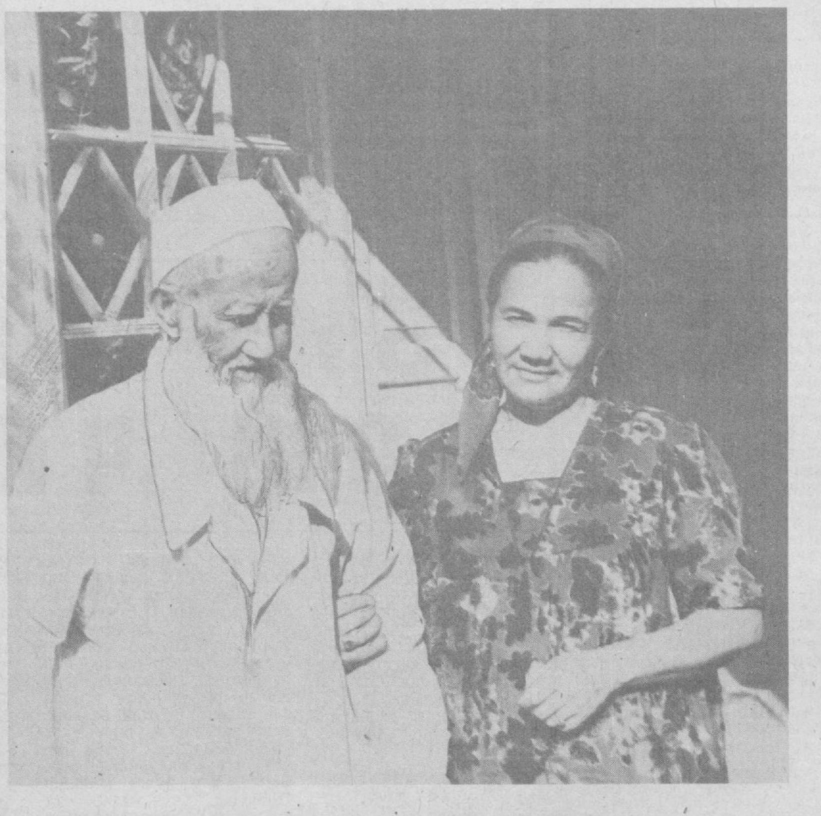

СУРАТДА: Абдукарим бобо ва қизи — ўқитувчи Муаззам Каримова.

Ш. СУЛТОНОВ олган сурат.

СПОРТ

ФУТБОЛ

Москвада мустақил давлатлар чемпионлари соврини учун мусобақа бўлиб ўтганлиги футбол ишқибозларига маълум. Унда маҳаллий «Спартак» жамоаси ҳал қилувчи учрашувни «Беларусь» клуби билан ўтказиб, ғалаба қозонди ва бош мукофотни қўлга киритди.

Мазкур мусобақада ҳамюртларимиз, Тошкентнинг «Пахтакор» жамоаси футболчилари ҳам қатнашиб, ўз гуруҳларида учинчи ўринни эгаллаган эдилар. Шундан кейин пахтакорчилар мавсумга тайёргарликни давом эттириб, Москванинг кучли клублари билан ўртоқлик учрашувлари ўтказдилар. «Спартак» клуби билан бўлган баҳсни улар йирик ҳисобда ютқазиб қўйишди — 1:7. Сўнгра ҳамюртларимиз МАСК футболчиларига қарши майдонга тушдилар. Бу ўйинда ҳам уларнинг омади келмади.

«Пахтакор»нинг моҳир ўйинчилардан бири, ярим ҳимоячи Миржалол Қосимов «Советский спорт» рўзномаси мухбири билан бўлган суҳбатда ўз командасининг чемпионлар соврини учун мусобақада яхши қатнаша олмаганлигини изоҳлаб, шундай деди: «Уларнинг кўпчилиги ёшлардан иборат. Эндигина 17—18 ёшга кирган, йирик мусобақаларда ўз кучларини илк бор синаб кўраётган футболчилардан нимани ҳам кутиш мумкин? Ўйлаймизки, кучли клублар билан бўлган ҳар бир учрашув улар учун мактаб ролини ўтайди».

ЭРКИН КУРАШ

Красноярск шаҳрида таниқли курашчи Иван Ярыгин соврини учун бўлиб ўтган халқаро мусобақада ҳамюртларимиз яхши қатнашдилар. Масалан, Т. Урусов 68 килограммгача бўлган вазнда биринчи ўринни эгаллаб, ҳурмат шоҳсупасининг юксак поғонасига кўтарилди. Р. Атаулин билан Р. Хинчаговлар эса иккинчи ўринни эгаллаб, мухлисларини хурсанд этишди.

Буюк ипак йўли бўйлаб

КАРВОНСАРОЙ

Буюк ипак йўли — Европа-Осиё қуруқлигидаги давлатларни бир неча асрлар мобайнида ўзаро боғлаган савдо риштालари тармоғи бўлиб, иқтисодиётни ривожлантириш, Шарқ ва Ғарб давлатларида илмий, маданий, маънавий бойликларни алмашлашга хизмат этган.

Птолемей жуғроф Марин ва македониялик савдогар Маэс берган маълумотларга таяниб, Ғарбни Марказий Осиё билан боғлаган савдо йўлининг илк маршрутини тавсиф этган. Бу йўл Эктабану орқали (Мидия пойтахти) Месопотамияга, бу ердан Парфияга, сўнгра Антиохиядан Маргиана (Марв)-га — Бақтриядан Таҳористонга ўтган. Бу ердан шимолга Комед тоғларидан Тош минорага ва «Олтингугурт мамлакати»га (Хитой) бурилган. Агар Тошкент, Беруний тахмин қилганидек, «Тош минора» саналса, у ҳолда Комед тоғларини Ҳисор тизмаси, деб ҳисоблаш мумкин.

Айни чоғда Хитой манбаларида «Ипак йўли» иккита мустақил — жанубий ва шимолий тармоқдан иборат бўлганлигига ишора қилинади. Шимолий йўл Қашқар орқали Довон (Фарғона)га, сўнгра Чоч орқали, Сўғд ва Хоразмга, жанубий Ўролбўйига борарди.

Хитой манбаларида катта савдо карвонлари тавсиф этилар экан, улар элчилар ҳам деб аталарди. Негаки, уларнинг таркиби бир неча юз кишидан иборат эди. Одатда бундай карвонлар 8—10 йиллаб (бориш ва қайтиш) йўл юрарди. Византия, Сурия ва Хитой манбаларида тавсиф этилишича, асосан ипак, ип-газлама матолар, ойна, зираворлар, қимматбаҳо тошлар, бўёқлар билан савдо қилинарди.

Бироқ IX—XI асрлардаги моллар рўйхатида энг керакли буюмлар, озиқ-овқат маҳсулотлари (дон, гуруч, мевалар ва ҳунармандчилик ашёлари) тез-тез тилга олина бошлади. Масалан, Чочдан деҳқончилик ва чорвачилик маҳсулотлари, ажойиб газмоллар, тери ашёлари (кийим-кечаклар, эгар-жабдуқлар, ўтовлар), темир қулфлар, игналар четга чиқариларди. Айниқса бу ерда ишлаб чиқарилган ойна ва идиш-товоқлар унинг ташқарисида машҳур эди.

Ипак йўли бўйида жойлашган йирик шаҳарлар ўзаро алоқа воситаси ҳисобланарди. Ҳунармандчилик ва савдо нуқталари айни шу ерларда тўпланган бўлиб, ашёлар, моллар, санъат асарларини алмашлаш бевосита уларда амалга ошириларди. Бу эса олимлар, ҳунармандлар шунингдек айғоқчиларнинг пайдо бўлишига сабаб бўлди. IX—XII асрлар Шарқ жуғрофлари мамлакатлар ва шаҳарларни тавсиф этар эканлар, улардаги бозорлар, карвонсаройлар, айрим марказларда сотиладиган асосий молларга ҳам тўхталганлари бежиз эмас.

Карвонсаройлар ўша давр шаҳарлари ҳаётида катта ўрин тутган. X аср жуғрофларидан бирининг ёзишича, карвонсаройларда савдо ишлари кенг йўлга қўйилганди. Улар шаҳарлар имкониятидан дарак берарди. Бундан ташқари шаҳарлар ташқарисида ҳам карвонсаройлар мавжуд бўлиб, улар савдо йўллари муҳим жабҳаларида ҳарбий иншоотлар вазифасини ўтар эди. Шу боис уларнинг ички тизимидаги номларда муҳим жиҳатларни кўрамиз. Манбаларда улар карвонсаройлар, работлар сифатида зикр этилади.

Юқоридаги атамаларнинг кенг тарқалганлигини ҳозир замонавий манзилгоҳлар ва кўчалар мисолида ҳам кўриш мумкин. Масалан, Москвадаги машҳур савдо кўчаси — Арбат работ сўзидан келиб чиққан бўлиб, қачонлардир бу ердаги князлик ҳузурида Шарқ савдогарлари бўлганлигидан далолат беради.

Ўзбекистон Фанлар академияси ўтмишшунослик илмгоҳининг Чоч-Уструшона экспедицияси Буюк ипак йўлининг Ўрта Осиё ҳудудларидан ўтган жабҳаларида қадимий ўлчов усулларини ўрганиш билан бир вақтда мазкур минтақада савдо ишларига боғлиқ тизимлар устида изланиш ва тадқиқотлар ўтказмоқда.

Карвонсаройлар Шарқ шаҳарлари ҳаётида муҳим савдо-иқтисодий ўрин тутганлиги манбаларда ҳам, тадқиқотларда ҳам таъкидланган. Улар қандайдир даражада ўрганилган бўлса-да, аммо қаерда жойлашганлиги, қандай кўринишга эга бўлганлиги маълум эмас. Бу, биринчидан, Ўзбекистоннинг қадимги шаҳарлари марказлари кам ўрганилганлиги билан изоҳланса, иккинчидан, уларни фарқ қилиш мушкул бўлган. Тошкент вилоятининг Оққўрғон туманидаги Қонқа шаҳарчасигина бундан мустасно. IX—XII асрлар араб муаллифларининг асарларида у Харашкет тарзида тилга олинади. Ҳолбуки, тадқиқотчиларнинг таъкидлашларича, араблargача бўлган даврга мансуб бу атама «Шоҳ шаҳри» ёки «Шоҳона фаровон шаҳар» тарзида таржима қилинади. Қонқа эрамиздан аввалги IV—III асрларда пайдо бўлган, тез орада йирик шаҳарга айланиб, кейинги антик ва эрта ўрта асрларда Чоч ҳокимлиги пойтахти бўлиб қолди. Вилоят турк хоқонлигига қўшиб олинганидан сўнг марказ Тошкентга кўчирилди. Харашкет минтақанинг иккинчи иқтисодий маркази мавқеини узоқ муддат сақлаб қолди. Ўтмишшунослар томонидан бу ердан топилган турли-туман буюмлар, катта-кичик уйлар, ҳунармандчилик устахоналари шундан далолат беради.

Қазилмалар К. Абдуллаев томонидан бошланиб, сўнгра бу ишни Ю. Буряков давом эттирди. Ташқи девор ва шимолий-ғарбий томондан ўтган деворнинг бир қисми очилди. Маълум бўлишича, комплекс уч томондан бинолар билан қуршалган йирик ҳовлидан иборат бўлган. Ўтган йилги тадқиқотлар ташқи деворнинг катта қисмига пишиқ ғишт қўйилганлигини кўрсатди. Қазилмалар пайтида яна кўпдан-кўп янгиликларга дуч келинди.

IX—XI асрларга мансуб ёзма манбалар карвонлар савдосида чеклардан фойдаланилганидан шаҳодат беради. У ёки бу шаҳарда пулларни муайян шахсларга (одатда саррофлар) топшириш, улардан қоғоз ёки терига ёзилган тегишли ҳужжатни олиб, уни кўрсатиш ва зарур нарсаларни тўла-тўкис харид қилиш имконияти бўлган.

Ўша даврда карвонлар савдоси асосан алмашлаш йўли билан амалга оширилган. Пул эса ҳисоб-китоб қилишга хизмат қилибгина қолмасдан ҳисоб бирлиги вазифасини ўтаган. Савдогарлар ўз молини муайян пул билан баҳолаб, уни бошқа нарсага алмаштирганлар. Нархдаги фарқ ўрни мол билан қопланган. Тўғри, Шарқий Европада дирҳамлар ҳам мол, ҳам пул сифатида қўлланилган.

Бу Чоч учун ҳам муҳим аҳамият касб этган. Чунки бу ерда Кўҳи Сим деган кумуш кони мавжуд бўлган. Кондан қазиб олинган кумуш шимолга ва Яқин Шарққа чиқарилган. Бу эса минтақанинг бошқа юртлар билан алоқасини мустаҳкамлашга хизмат қилган.

Хуллас Қонқа шаҳарчаси ва карвонсаройни ўрганиш бўйича олиб борилган ишлар минтақанинг қадимги тарихини тўлдиришда янги саҳифалар очади.

Г. БОГОМОЛОВ,
тарих ва маданият ёдгорликларини муҳофаза қилиш жумҳурият жамияти ходими.

Кейинги пайтда ўлкамизнинг турли бурчакларида бунёд этилаётган чойхоналар шаҳар ва қишлоқларимиз кўркига кўрк қўшмоқда. Ғаллаоролда катта йўл ёқасига қурилган «Мовароуннаҳр» чойхонаси ана шундай кошоналарнинг биттаси, холос.

Шароф СУЛТОНОВ олган сурат.

МУЗҚАЙМОҚ ҚАЧОН ПАЙДО БЎЛГАН?

Кўпчилик севиб истеъмол қиладиган музқаймоқ иссиқ паллада ташналикни босиш эҳтиёжи ўлароқ яратилган. Бунинг учун аксарият ҳолда муз ёки қордан фойдаланишган. Хитойда уч минг йил илгари шу усулда салқинлаштирилган мева шарбатлари ёрдамида чанқоқни босишган. Бу ерда ҳозир ҳам мева шарбати шимдирилган ва чўпга кийдирилган қизғиш муз парчаси — пинго машҳурдир. Камбоджада то шу кунгача музқаймоқ стаканга солинган ёки қўлда юмалоқланиб, шарбат шимдирилган муз парчаларидан иборат.

Ҳиндлар, форслар, араблар ҳам музқаймоқ ясашни ўрганиб олишган. Оврўпа халқларидан греклар биринчи бўлиб чанқоқбосди бу ширинликни севиб қолишган. Чунончи, машҳур саркарда Искандар Зулқарнайн жанговар сафарларда юрган чоғи қор солинган мева шарбатларини ичишни ёқтирган. Бунинг учун чопоғон қуллар гуруҳи тоғлардан қор етказиб бериб турган. Аслида греклар сув, шароб, сутга (тайёргина сутли музқаймоқ!) ҳам ёзда қор қўшиб ичишган. Салқин шарбатлар Грециядан Румга кенг тарқалган. Айниқса, император Нерон саройида бундай ичимликнинг бозори чаққон бўлган. Машҳур файласуф Сенека ўз ҳамюртларининг бўлар-бўлмасга салқин ширинликлар истеъмол қилишини таъкидлаган эди.

Рум салтанати заволга юз тутгач, музқаймоқ деярли эсдан чиқиб кетди. Фақат XIII асрга келибгина оврупаликлар яна бу ширинликка қизиқиб қолишди. Машҳур савдогар ва сайёҳатчи Марко Поло Хитойдан музқаймоқ тайёрлаш усулларини ўрганиб қайтган эди. Италияда бу ширинлик сарой аҳли ўртасида энг севимли ва тансиқ таомга айланди. Шуни айтиш керакки, олдинига музқаймоқ тайёрлаш усуллари ниҳоятда сир тутилган, сарой пазандалари бу сирни сақлаш тўғрисида қасам ичишлари зарур бўлган ва қасамни бузганлар қатл этилган.

Шунга қарамай музқаймоқ тайёрлаш усуллари Оврўпадаги бошқа саройларга ошкор бўлган, кейинчалик ташқарига ҳам ёйилган. Музқаймоқ ҳозирги кўринишида XVI асрда Италияда яратилган. 1660 йили эса флоренциялик Прокопий Культелли Италия чегараларидан ташқарида — Парижда илк музқаймоқ емакхонасини очган (бу емакхона шу кунгача ишлаб турибди, дейишади). Ўн олти йил ўтгач, Парижда музқаймоқ тайёрловчилар устахонаси очилди. Зеро, бу пайтга келиб 250 дан кўпроқ музқаймоқ сотувчилари — лимонаделар ўз фаолиятини қизитиб юборишганди.

У пайтлари уч хил музқаймоқ мавжуд эди: совутилган ичимликлар — шарбат, лимонад; гранито — ярм қуюқлашган салқин ичимлик ва асл маънодаги музқаймоқ. Уни тайёрлаш учун бир-бирига кийдирилган икки идишдан фойдаланишган, идишлар деворлари оралиғига муз билан туз сепишган. Идишлар айлантирилган паллада ички идишдаги масаллиқ совубгина қолмасдан айни чоғда кўпиклашган ва қотган, биз таниш музқаймоқ юзага келган.

Музқаймоқ ширин бўлиши учун унинг таркиби ва тайёрлаш усулига қатъий риоя қилиниши зарур. Уй шароитидан кўра завод ёки фабрикада бунга эришиш осонроқдир. Айнан шу боис давлат корхоналарида тайёрланган музқаймоқ, албатта, белгиланган технологияга изчил риоя қилинса, одатда ширинроқ бўлади. Дарвоқе, илк музқаймоқ фабрикаси 1851 йили Балтимор шаҳрида америкалик Ж. Фассел томонидан очилган эди.

Ҳозир курраи заминда музқаймоқ энг оммалашган емишлардан биридир. Хорижда унинг ранг-баранг, бир-биридан ширин турлари мавжуд. Истардикки, бизда ҳам пазандалар музқаймоқ тайёрлашда виждонан иш юритишса... Зеро, юқорида таъкидланганидек, бу ширинликнинг хуштаъм бўлиши унинг технологиясига изчил риоя қилишни тақозо этади.

Шермуҳаммад ЙЎЛДОШ ўғли.

ҚЎҒИРЧОҚ ТЕАТРИ

Марҳаматлик кичкинтойларнинг қувончига қувонч қўшилди. Тумандаги 2-маданият уйи қошида «Бойчечак» номли янги қўғирчоқ театри ташкил этилди. Тошкент маданият олийгоҳида таҳсил олиб қайтган ёш режиссёр Толибжон Юсупов болаларга таниш эртаклар асосида «Шолғом», «Зумрад ва Қиммат», «Қудрат дўстликдадир» каби спектаклларни саҳналаштирди. «Бойчечак» театри томошалари болалар боғчалари ва мактабларда намойиш қилинмоқда.

БОШҚОТИРМА

1. Авж олаётган иқтисодиёт, савдо-сотиқ маркази. 2. Сўз туркуми. 3. Ёруғлик манбаи. 4. Сайёра. 5. Нонга қўшиладиган хушбўй доривор. 6. Кимёвий модда. 7. «Ҳалокат» романи муаллифи. 8. Мусиқа асбоби. 9. Ўзбек классик шоири. 10. Дурадгорчилик асбоби. 11. Шеър ўлчови. 12. Ҳамид Олимжон достонининг бош қаҳрамони. 13. Спорт тури. 14. Вақт ўлчови. 15. Сўзловчи қуш. 16. Иззат Султон асари. 17. Бинокорлик безаги. 18. Дунё томони. 19. Тўрт фаслнинг бири. 20. Шифобахш тут нави. 21. Ўзбек миллий кийими. 22. Босмахона мутахассиси. 23. Қазилма бойлик. 24. Узум нави. 25. Билим манбаи. 26. Чақалоқ «уйи». 27. Хушбўй гўштли таом.

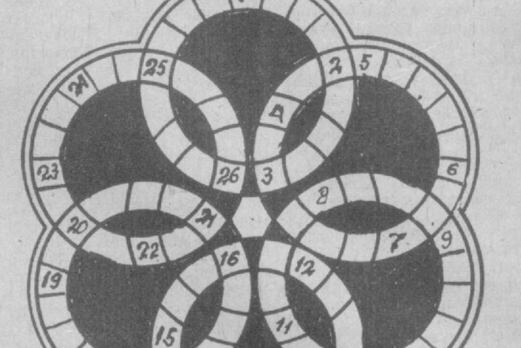

Тузувчи: Турсунали ҒАНИЕВ.

ТАҲРИРИЯТДАН: Газетамизнинг аввалги сонларида эълон қилинган бошқотирмаларга қуйидаги муштарийларимиз тўғри жавоблар ёзиб юборишган: Косон районидан Ҳадия Эргашева, Қува районидан Сирожиддин Мирзаев, Ҳазорасп районидан Дилдора Абдуллаева, Боёвут районидан Дилшод Амирқулов, Ғаллаорол районидан Суюнбек Имомқул ўғли, Қуйи Чирчиқ районидан Ўрозбой Ойнақулов, Тўрткўл шаҳридан Олмахон Сейтимбетова, Усмон Юсупов районидан Муҳаррам Наврўзова, Иштихон районидан Ҳамида Ҳамдамова, Тошлоқ районидан Тўхтасин Солиев, Оққўрғон районидан Умид Марқабоев, Навбаҳор районидан Муҳайё Қўзибоева, Термиз районидан Олим Ҳазратқулов ва бошқалар. Биз уларнинг барчасига фаоллик кўрсатаётганликлари учун миннатдорчилик билдирамиз.

ТУРФА ОЛАМ

ИПГА ОСИЛГАН САНДИҚ

Франциялик олимлар ниҳоятда пишиқ тола яратишди. Кевлер деган бу тола автомобиллар шиналарини ишлаб чиқаришда синаб кўрилмоқда. Янги тола ғоят пишиқки, ҳеч қандай ип унга тенглаша олмайди. Бунинг исботи сифатида тола ижодкорлари бўлган фирма нозик ипга каттакон сандиқни осиб қўйибди.

ЕНГИЛ КЎЗГУ

Германиядаги Фрейсбург фазовий тадқиқотлар лабораторияси мутахассислари диаметри 7,3 метр бўлган енгил кўзгу ясашди. Бу кўзгуга асос бўлган янги сунъий ашё пўлатдан мустаҳкам, саҳни эса ниҳоятда текис.

Кўзгу бор-йўғи 15 килограмм вазнга эга, ҳолбуки ойнадан қилинадиган бундай ҳажмдаги кўзгу оғирлиги бир тоннага етади.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги жамоаси Бухоро вилояти деҳқончилик-саноат уюшмаси раиси И. Раҳматовга опаси **Зулфия РАҲМАТОВАнинг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

Бош муҳаррир Н. ЁҚУБОВ.

Рўзнома таҳрир ҳайъати: Н. ҚАЮМОВ, М. ИСЛОМОВ, М. МИРЗАЕВ, Ҳ. РАҲМАТИЛЛАЕВ, Т. ҚЎШАЕВ, М. ҚАЮМОВ (бош муҳаррир ўринбосари), С. САЙДАЛИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), О. ҒОФУРОВ (масъул котиб), Н. ОРИФЖОНОВ, Т. СОЛИЕВ, Р. ТУРСУНОВ, К. РИХСИЕВ, Э. ИБРОҲИМОВ.

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги, «Узплодовощвинпром» концерни, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, «Қишлоқ ҳақиқати» журналистлари жамоаси.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосарлари —33-44-43, 33-16-27. Масъул котиб—33-09-93, Масъул котиб ўринбосарлари—32-56-25. Деҳқончилик бўлими—32-56-35, 32-54-51, 33-09-93. Қайта ишлаш саноати бўлими—32-56-31. Ижтимоий ҳаёт бўлими — 32-56-34. Чорвачилик бўлими—32-56-22. Мелиорация ва қишлоқ қурилиши бўлими — 32-56-33. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 33-09-93. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-54. Шикоят, хат ва маъмурий органлар бўлими — 32-54-49, 32-54-52. Безатиш бўлими — 32-58-79.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаа концернининг босмахонаси. Ленинград кўчаси, 32. Нашр кўрсаткич — 64.602.

1 2 3 4 5 6

Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди — 20.30.

Буюртма Г—63.